

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כז

עם קצתם, בהסיר העול ובקנות המדות הטובות המעולות עד שתתכן עמידת אנשי הארץ והתמדתם על סדר אחד להגיע כל אחד מהם אל שלמותו הראשון, ותקון האמונות ונתינת דעות אמיתיות כאשר יגיע השלמות האחרון, וכבר כתבתי התורה שני השלמויות והגידה אלינו שתכלית אלו התורות כולם היא להגיע אליהם, אמר ית' ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה. והקדים הנה השלמות האחרון לפי מעלתו כמו שבארנו שהוא התכלית האחרון, והוא אמרו לטוב לנו כל הימים, הנה ידעת אמרם ו'ל בפירושו והוא שאמרו ית' למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכלו ארוך, כן אמרו הנה לטוב לנו כל הימים הנה הענין ההוא בעצמו, ו'ל להגיע אל עולם שכולו טוב וארוך והיא העמידה המתמדת, ואמרו לחיותנו כהיום הזה זאת העמידה הנשמית הראשונה הנמשכת קצת זמן, אשר לא תשלם מסודרת אלא בקבוצין המדיני כמו שבארנו :

פרק כח ממה שצריך שתתעורר עליו הוא שתדע שהדעות האמתיות אשר בהם יגיע השלמות האחרון אמנם נתנה התורה מהן תכליתם וצותה להאמין בהם בכלל, והוא מציאות הש"י, וייהודו, וידעיתו, ויבולתו, ורצונו, וקדמותו, אלו כלם תכליות אחרונות, (ה) לא יתבארו בפרט מובלגות אלא אתר א' ידעת דעות רבות, ועוד צותה התורה להאמין ב' קצת אמונות שאמנות הכרתית בתקון עניני המדינה, כאמונתנו שהוא יתעלה יתר אפן במי שימרהו ולזה ראוי שייראו ויפחדו משרות בו, ואמנם שאר הדעות האמתיות בכלל זה המציאות, אשר הם החכמות העיוניות כלם כפי רוב מיניהם אשר כהם ויתאמתו הדעות הנה אשר הם התכלית האחרון, לא צותה התורה עליהם בפירוש כמו שצוה על הראשונות אבל צוה עליהם בכלל והוא אמרו לאהבה את ה', וכבר ידעת מה שבא מחוק המצוה באהבה, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, וכבר בארנו במשנה תורה שזאת האהבה לא תתכן אלא בהשגת המציאות כלו כפי מה שהוא וכחיות חכמתו בו, וזכרנו ג' שם הערת החכמים על זה הענין, והעולה בדינו שכל מה שהקדמנוהו עתה כזה הענין הוא, שכל מצוה אין הפרש בין שתהיה מצות עשה או מצות לא תעשה, שיהיה עניינה להסיר העול, או להעיר על מדה טובה מביאה לטוב החברה, או נתינת דעת אמתי שראוי להאמינו, אם לפי הענין בעצמו, או בהיותו הבחרי בהסיר העול, או בלמסו מרות טובות, שהמצוה ההיא מבוארת העלה גלוית התועלת, ואין במצות הנהם לשאול תכליתם, כי לא נבחר אדם כלל ולא שאל למה שצויתו להאמין שהשם אחד, או למה

הזהרנו

שם טוב

אפודי

פרק כח א ידעת דעות רבות. ו'ל חכמת הסכס וחסמת החלטה: ב קצת אמונות שאמונתם הכרתית. ו'ל שהאמונה היא אינה כן על דרך האמת כי השם יתעלה לא יתפעל ולא יחר אשו, אמנם הכוח הכיני להניח הענין כן כדי שירמיקו ההפוך מן העול וייראו ויפחדו ממרו בו ית' ומסי זה נקראת האונה הכרתית, אמנם האמונה שהיא כן מן נפש נקראת אמונה אמיתית, וזהו שאמר הכב בסמוך אמנם שאר הדעות האמתיות וכו' :

הס קיימים למה שימלא בהם תקון הגוף, וירושלים עיר הקודש אף שהיו להם אמונות אמיתיות למה שנאמר בה שלמות הגוף נפסדה במרה, כמו שהיה בבית שני, אף שנית ראשון מרבה ומני ע"ז עם שהיו עמו רעות רבות כמו שהעיר עליו ירמיהו ע"ז בספרו, והנה דיאר הכב כזה הפרק הכרה השתי אלו בשלמותו ושתקון הגוף קודם לתקון הנפש בטבע ובזמן והאמר הוא קודם במעלה: לעוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, כי לטוב לנו כל הימים הוא להשגת חיי הנפש שהוא העולם הבא כמו שאמר

לעולם שכלו ארוך, ואמרו לחיותנו כהיום הזה העמידה הנשמית הראשונה הנמשכת קצת זמן, והקדים השלמות אחרון לפי מעלתו שהאחרון כפסוק הוא קודם בזמן :

פרק כח מה שצריך שתתעורר עליו שתדע שהדעות האמתיות אשר בהם יגיע השלמות האחרון אמנם נתנה התורה בהם תכליתם וצותה להאמין בהם בכלל, והיא מציאות השם וייהודו וידעיתו ויבולתו ורצונו וקדמותו, וחלו כלם תכליות אחרונות לא יתבארו בפרט מובלגות אלא אתר ידעת דעות רבות, והרצון כי אף שצוה התורה על דעות האמתיות צותה בהם ע"ז הכללית לידע התכליות מבלי הקדמות, והרצון שנדע שהוא נמצא וחדר וכן כל שאר הקוראים מבלי שנדע אותם והקדים להקדמותיהם כי זה לא יסבלו המון הכס, ודי להם ויורר מדי שיאמינו בתולדות האלה, אף שאלו התולדות לא יתבארו אלא אתר ידעת דעות רבות, הרי התבאר מזה כי ידעת דעות האמתיות לא צותה אלא בכלל וע"ז הקבלה על כל צד הידועה: ועוד צותה התורה להאמין קצת אמונות שאמונתם הכרתית בתקון עניני המדינה כמו שזכרנו שהם להאמין שהשם ית' אפן ויכעס על עושרי רצונו, וזאת האמונה אינה אמיתית כי הוא לא יתפעל ולא יחר אפן כמו שאמר חז"ל לא שנית, וצריך שיאמין זאת האמונה האיש המוני שהוא יתפעל ואלו שאר סקר הוא הכריז בקיום המדינה, ולכן נקראו אלו אמונות הכרתיות לא אמיתיות, וההכס יצין כי זה נאמר בלשון דברה תורה כלשון בני אדם, ושהשם יתעלה ש' לו פעולות חיי שיחר אפן ושיכעס, עם שאין בו לא כעס ולא חרון אף: אשר בהם יתאמתו הדעות אשר הם תכלית האחרון, כמו הדעות אשר מנינו למעלה :

קראשקש

פרק כח לא יתבארו בפרט מובלגות, הרצון בזה שלא יאיש לעמוד על גבול ידיעתם בשלמות אלא אתר ידיעת

מורה נבוכים חלק שרישי פרק כח כט

הוחרנו מרציחה וזניבה או מן הנקמה, ונאולת הדם, או למה נצמיינו באהבת קצתנו אל קצתנו, אבל אשר נבוכו בהם בני אדם ונהלקו הדעות עד שיאמר קצתם שאין בהם תועלת כלל אלא מצוה לכבד, ואמרו אחרים שיש להם תועלת ונעלמה ממנו, הם המצות אשר לא יראה מפשוטם תועלת באחד מן הג' עניינים אשר זכרנו, ר"ל שלא יתנו דעת מן הדעות האמתיות, ולא ילמדו מדה טובה, ולא ירחיקו העול, אבל הראה מעניינים שאין מכוא למצות ההן, לא בתקון הנפש בנתינת אמונה, ולא בתקון הגוף בנתינת דרכים וסדרים מועילים בהנהגת המדינה או הנהגת הבית, כאוהרה משעפנו, וכלאים, ובשר בחלב, והמצוה בכסוי הדם, ועגלה ערופה, ופטר חמור, וכיוצא בהן, והגני עתיד להשמיעך באורי לכלם ונתינת סבות האמתיות המבוארות בפומת, מלבד חלקים אחדות מצוות מעומות כמו שזכרתי לך, ואבאר שכל אלו וכיוצא בהן אי אפשר מבילתי שיהיה להם מכוא באחד מן הג' עניינים, אם תקון אמונות, או תקון ענייני המדינה אשר לא ישולם כי אם בשני דברים, בהסיר העול, ובלמוד מדות טובות, והכן מה שאמרנוהו באמונות, כי פעמים שתתן המצוה אמונה אמיתית היא המכוונת לא זולת זה, כאמונת היחוד, וקדמות השם, ושאינו גוף, ופעמים תהיה האמונה הריא הכרחית להסיר העול או לקנות מדות טובות, כאמונה שהשם יהעלה ידו אפו על מי שיעשוק כמו שאמר וזרה אפי והרנתי, וכאמונה (ג) שהוא יתעלה ישמע צעקת העשוק או האמונה מיד (ל) להציל אותו מיד העושק והמונה, ככתוב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני :

פרק כט ידוע שאברהם איבנו ע"ה גדל באמונת הצאכ"ה ודעתם שאין אלוה רק הנוככים, וכשאוריעך בפרק הזה ספריהם הנמצאים עתה בידינו אשר נעתקו ללשון הערב ודברי הימים שלהם הקדומים ואנלה לך דעתם מהם וענייניהם, יתבאר לך אמרם בכיאר שהוכבים הם האלהיות, ושהשמש הוא האלוה הגדול, וכן אמרו עוד שישאר הוכבים החמשה, אלהות, אבל שני המאורים הם יותר גדולים, ותמצאם אומרים בכיאר שהשמש הוא אשר ינהיג העולם העליון והשפל, בזה הלשון אמרוהו, ותמצאם שזכרו כספרים ההם ודברי הימים שלהם ענין אברהם איבנו, אמרו בזה הלשון, ואמנם אברהם שגדל בכותא כשהלק עם ההמון ואמר שיש שם עושה בלתי השמש, מענו עליו בכך וכך, וזכרו במענותיהם מה שהוא מכואר נגלה מפעולות השמש במציאות, ואמר להם ר"ל אברהם צדקתם הוא כנרון ביד החוצב בו, ואחר כן זכרו קצת מענותיו עליהם, וסוף הענין ההוא זכרו שהמלך שם אותו בבית הכלא ושהוא התמיד למעון עליהם ימים רבים והוא בבית כלאו, ואחר כן פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישוב בני אדם מאמונתם ונרשו המלך לקצה המזרח אחר שלקח כל אשר לו, תמצא זה הענין מכואר או בן בספר הנקרא העבודה הנכבד"ה, ולא זכרו מה שבא בספרינו הצדוקים ולא מה שבא אצלו מן הגבואה, מפני שהם מכובים אותו לחלקו על דעתם הרע, ואין ספק אצלי שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כלם, שהיו מקללים ומגנים ומכזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם וכן הדין לעשות לכבודו, נאמר לו ואברכה מברכך ומקללך אאור, והיה אחרית עניינו מה שנראהו היום מהסכים רוב אנשי העולם להגדילו ולהתברך בו, עד שיתיהם אליו מי שאינו מורעו, ואין חולק עליו ולא מי שיסכל מעלתו אלא שאריות האומה הריא השפלה אשר נשאר בקצוות הארץ ככופרי התורך בקצת הצפון וההוויים בקצה הדרום, כי אלו הם שאריות אומת הצאכ"ה כי היא היתה אומה שמלאה כל הארץ, * ותכלית מי שהגיע אליו עיני מי שהתפלסף בומנים

פרק כט א ותכלית מי שהגיע אליו עיני מי שהתפלסף וכו'. ר"ל אותם הפלספים הנכבדים כעלנו וזמר הרב והסויר, והבן זה שאמרתי בלמונות. כי פעמים שקביה המצוא לחונת אמתיות הריא המכוונת לזן לשאלו לה שום תכלית אלה הריא התכלית, כאלמותיות

וקדמות הסם, ופעמים מהנה האמונה הריא הכרחית אינה הריא התכלית אלא נאמר דבורה להסיר העול ולקנות מדות טובות, כאלמונה שהשם יתר אפו על מי שיעשוק כמו שאמר וזרה אפי והינתי תחכם וכו' :

פרק כט ידוע הוא שאברהם איבנו עליו השלום נהגדל בלמונות הנכבד"ה ודעתם שאין אלוה רק הנוככים וכו', למה שהיו רוב העתים אשר נתן הרב בלמונות אשר יעלם עינים, הריא הרב זה המרק וספור דעות הנכבד"ה וזמר דעות ספורים ועניינים ללמח זה העתים אשר נתן בלמונות שהוא הפך דעות ההם עם שכלל בהם יסודות אמרים, והנה למונות הנכבד"ה דעתם היה שאין אלוה בעולם רק הנוככים והשיב להם אברהם צדקתם בזה שאלמרתם אצל הוא כנרון ביד החוצב ר"ל המניע היתפאר הגרון על החוצב זו : וזיה אמרתי ענינו מה שגראתו היום מהסכים רוב העולם להגדילו ולברך בשמו עד שיתיהם אליו מי שאינו מורעו. ונראה מה שנאמר בנבואה עתה חרבעת אלמים ומלאת מהסטים נראה ומסכים למוס : ותכלית מי שהתפלסף בימים ההם שהשם כח גנוף וזוה

פרק שש חרון אף ולא לשון קנאה אלא בע"ז וזה אינו מברכ בע"ז, וכן מצינו וזר אף בבושה, וכן וזר אף ה' גם ויך, ואפשר שאם נחפש נמצא אחרים זולתם :

מורה נבוכים חלק שרישי פרק כט

ההם שידמה שהשם רוח הנלגל ושהנלגל והבוכים הם נוף השם יתעלה רוחם, כבר זכר זה אנוכב"ד אלוא"י בפירושו ספר השמע, ולזה האמינו הצאב"ה כולם קדמות העולם שהשמים אצלם הם האלה, וחשבו שאדם הראשון איש נולד מזכר ונקבה כשאר בני אדם, אלא שהם מגדלים אותו ואומרים שהוא נביא שליח הלבנה ושהוא קרא לעבודת הלבנה ושיש לו חבובים בעבודת האדמה, וכן אמרו הצאב"ה שנה עובד אדמה היה ושלא היה רוצה בעבודת הצלמים, ולזה תמצא הצאב"ה כלם מגנים נח ויאמרו שלא עבד צלם כלל, וכן דברו בספריהם שהוכח והושם בבית הסדר מפני שהיה עובד השם, וספרו מעניינו מה שספרו, וחשבו ששת חלק על דעת אדם אכזי בעבודתו הירח ויכזבו כזבים מביאים לשחוק, מורים על חסרון דעת גדול ועל היותם דחוקים מן הפילוסופית מאד ושהיו בתכלית הסכלות, אמרו על אדם כי כאשר יצא מאקלים תשא"ם הקרוב להודו ונכנס באקלים כלה הביא עמו פליאות, מהן אילן של זהב צומח בעל עלים ושועפים, ואילן של אבן כך, והביא עמה של אילן לה שלא ישרפרו האש, והגיד על אילן שמסך על עשרת אלפים איש ארכו כקומת אדם, והביא עמו שני עלים כל עלה היו מתכסים בו שני אנשים, ויגידו מאלו ההבלים פלאות. ואני תמיה על אנשים שיחשבו שהעולם קרמון ויאמינו עם זה מציאות אלו הנמנעות במבע, למי שידע העיון הטבעי, וכוונתם בזכרון אדם וכל מה שמיחסים אליו היא לחזק דעתם בקדמות העולם עד שימשך אחר זה שהבוכים והנלגלים הם האלה, וכאשר יצא עמודו של עולם והתבאר לו שיש אלוה נפרד לא נוף ולא כח בנוף, ושכל אלו הנלגלים והבוכים מעשיו, והבין שקרות ההבלים ההם אשר נדל עליהם, התחיל לסתור אמונתם ולזייף דעתם, ופרסם כנגדם וקרא בשם ה' אל עולם קריאה שכוללת מציאות האלוה והתחדש העולם מאתו, ולפי הדעות ההם הצבאות העמידו הצלמים לכוכבים צלמי הוזהב לשמש, וצלמי הכסף לירח, וחלקו המוצאים והאקלים לכוכבים, ואמרו שהאקלים הפלוני אלהי הפלוני ובנו ההיכלות ושמו בהם הצלמים וחשבו שכחות הכוכבים שופעות על הצלמים ההם ויבינו וישיכילו וישימו בני אדם להנבא ויודיעו לבני אדם תועלותם, וכן אמר באילנות אשר הם מחלק הכוכבים ההם, כשיתיהד האילן ההוא לכוכב ויטעוהו לשמו ויעשה לו וכו' וכך, תשפע רוחניות הכוכב שהוא על האילן ההוא וידבר עם בני אדם על דרך נבואה וינבאו וירבר עם כעת השינה, תמצא זה כלו כתוב בספריהם אשר אעירך עליהם, ואלו היו נביאי הבעל ונביאי האשרה הנזכרים אצלנו, אשר התחזקו כלכם אלו הדעות עד שעזבו את ה' וקראו הבעל עגנו, כל זה לפרסום הדעות ההם והתפשט הסכלות והרבה השנעון בעולם או בזה האין מן הדמיונות, ונולדו בהם דעות, והיה מהם, מעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר חבר, ושואל חוב וידעוני, ודורש אל המתים, וכבר בארנו בהתורנו הגדול משנה תורה שאברתם אכינו ע"ה התחיל לסתור אלו הדעות במענות וקריאה חלושה ובפיוס בני אדם ומשך לבבם לעבודת השם בהמיכו להם, עד שבא ארון הנביאים והשלים הכונה וצוה להרוג הכופרים ההם ומהות זכרם ולשרשם מארץ החיים, מבחוחתיהם תתצון וגו', ומנע מהמשך אחר דרכיהם ואמר ולא תלכו בהקות הנגרים

אמר

שם טוב

רוח הנלגל, ר"ל נפש והנלגל והבוכים הם גוף והשם רוחו, ואני תמה מהאנשים ישבנו שהעולם קדמון ויחמינו עם זה אלו הנמנעות, ואמנם הביא הרב אלו הכללים מדעות הצאב"ה, כי למה סבוי מחמינים כי העולם קדמון והוא דעת פילוסופי ויבוא לחשוב כי מה שאמרו הוא אמת, ואחר הכי כי אף שהאמינו שהעולם קדמון יצאו מכל הקס ונמשכו אחר דעות שהם סכלות גמורה וכל מה שמיחסין לאדם הוא לחזק דעתם בקדמות העולם, ולא בעבור זה נמשכו אחר הפילוסופים אבל היה בעבור חשנו שהבוכים והנלגלים הם אלהי: וקרא אברהם בשם ה' מנצח! שיתערב עמו דבר בהתנאלות, ואחר כך קרא שהוא המהוה העולם והתחדש ושהשמים הם מעודשים מחתו, וזה אמרו ויקרא בשם ה' אל עולם, קריאה שכוללת מציאות אלוה וקמת העולם מחתו, שאברהם ביאר שני דברים שהם יסודי התורה והאמונה, שיש אלוה בעולם, ואמרו לא נוף ולא כח בנוף, ושהעולם נתחדש מחתו, והנה כת הצאב"ה למה שהאמינו שהאלוהות הם הבוכים המעידו להם צלמים וכו': ואלו הם נביאי האשרה הנזכרים אצלנו, והנזכרים למעלה הם נביאי הבעל, והתחזקו כלבדם אלו הדעות והתפשטו הסכלות והרבה השנעון בעולם, וזוהו חמין מן הדמיונות ונולדו דעות אחרות וזיה מהם מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל חוב או ידעוני ודורש אל המתים, א"כ בעבור חשדם שהבוכים הם האלוהות חשנו שהעולם קדמון ושאלו להם עלה כלל, ואח"כ נתחדש בעבור זה לעשות צלמים לכל אחד מהבוכים ונמשך אחר זה להחמין שהבוכים משפיעים שפע על הצלמים והצלמים ישפיעו כחותם על בני אדם והם נביאי הבעל, וז"כ נמשך לחשוב שהאלוהות אשר הם מחלק הכוכב כשיטעוהו לשם הכוכב ישפיע רוחניותו עליו ויחול מהרוחניות האילן על האדם ויתגדל והם נביאי האשרה, ואחר נמשכו להיות מעוננים בעבור חשדם שהבוכים הם האלוהות וזיה מהם מנחש ומכשף וחובר חבר ושואל חוב וידעוני ודורש אל המתים. והנה אברהם התחיל לסתור אלו הדעות בעטנות וקריאה חלושה בפיוס בני אדם ומשך לבבם לעבודת השם כהמיכו להם עד שצא ארון הנביאים ושלמים הכוונה וצוה להרוג הכופרים ההם ולמחות זכרם ולשרשם מארץ חיים כמו שאמר מבחוחתיהם תתצון וגו', ומנע מהמשך אחר דרכיהם בשתי השלמות שלמות הגוף והנפש:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כ"א

הגויים וגו'... וכבר ידעת שלשון התורה במקומות רבים שהכונה הראשונה מן התורה כולה היתה להסיר עבודה זרה ופחות זכרה וכל הנתלה בה וגם לזכרה, וכל מה שמביא לדבר ממעשים כאוב וידעוני והעברה באש וקוסם ומעונן ומגזש וחומר חבר ודורש כל המטים, ולהזהיר מהדמות כמעשהיהם אלו וכל שכן להמשך אחריהם, ואמר בתורה בפירושו שכל מה להשכוה עבודה לאלהיהם והתקרבות אליו, הוא הדבר המתועב הנמאס אל השם, והוא אמרו בו כי כל תועבת ה' אשר שגא עשו לאלהיהם, ואתה תמצאם וזכרים בספריהם אשר אני עתיד להודיעך אותם, שהם היו מקריבים לשמש אלהיהם הגדול שבעה עמלפים ושבעה עכברים ושבעה שרצים אחרים בקצת העניינים, ויספיק באלו תועבה למבעים האנושיים, א"כ כל המצות שבאו באזהרה מעבודה זרה וכל הנתלה בה וכל המביא אליה או המיוחס לה, הם מבווארות התועלת, מפני שהם כולם להציל מן הדעות הרעות המטרדות מכל מה שיועיל בשני השלמיות בענייני השגנון ההם אשר גדלו עליהם. אבותינו וקנינו, כמו שאמר, ואמר יהושע אל כל העם. כה אמר ה' בעבר הנחר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים, והם אשר אמרו הנביאים הצודקים בהם ואחרי התוהו אשר לא יועילו הלכו, ומה גדלה תועלת כל מצוה שתצילנו מאות המצות הגדולה ותשיכנו אל האמונה האמתית, והוא שיש לעולם אלוה בורא כל אלו, והוא שצריך שיעבד ויאהב ויורא, לא הם הנחשבים בהם שהם אלוהות, ושזה האלוה האמתי לא יצטרך כקרבן אליו ולהניע אל רצונו, לדבר שיש בו מורח כלל, רק אהבתו ויראתו לא דבר אחר, והם התכלית בעבודה כמו שאני עתיד לבאר, ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וגו', והנה אשלים זה הענין אחר זה, ואשוב אל כוונתי עתה, ואומר שהרבה מן התורות התבאר לי עניינם והודיעני ככתם, עמדו על אמות-הצאב"ה ומעשיהם ועבודתם, כמו שתשמע כשאבאר עלת המצות ההם אשר יחשב בהן שאין סבה להן, ואני אזכור לך ספורים אשר יתבאר לך מהם כל מה שידעתיו אני מאמונת הצאב"ה ודעותם, עד שתדע באמת אמתת מה שאומר אותו בנתינת סבת אלו התורות, הספר הגדול בזה ספר העבודה הנבטי"ה העתקת אבן וחי"ה, ואני עתיד להודיעך בפרק יבא למה שמו הצאב"ה אמונותיהם כתובות עם עבודת האדמה וזה הספר מלא שנוענות עובדי עבודה זרה, וממה שנפשות ההמון נוטות אליו ונקשרות בו, ר"ל עשיית הטלסמאות והורדת הרוחניות והבשוף והשרים והמוזיקים והשובנים במדברות, וגלגל נ"ב בספר ההוא שנוענות עצמות יטחקו מהן. אנשי השכל (6) חשבו בהן לדקדק ולמעון במופתים הסבוארים אשר ידעו בהם כל אנשי העולם שיש אלוה שופט על כל בני העולם, כמו שאמר למען תדע כי לה' הארץ, ואמר כי אני ה' בקרב הארץ. יספ על אדם הראשון שהוא זכר בספרו שבהודו ב אילן אחד בשליקחו סעיפיו וישליכו הסעיף בארץ יהיה רומש מתנועע כרמישת הנחשים, ושיש אילן שנישו בצורת אדם ישמע לו קול גדול ויצא ממנו הדבור דבר או דברים, ושעשב שתארו כך כשיקח אדם מעליו וישימהו בבית הצואר שלו יעלם מבני אדם ולא יראו אנה יכנס ומאנה יצא, וכשיקטירו ממנו החת הכלים ישמעו בני אדם כאויר הסמוך לנו צליל וקולות נוראות כל עוד שהעשן ההוא עולה, וכיוצא באלו החבלים שהם יביאם בענין ספור בנפלאות הצמחים וסכולות עבודת הקרקע² עד שימעון במופתים ויביא לחשוב שיהיה ישלמו בתחבולות, ומתכלי הספר ההוא שאילן האמלוי מן האשרות-ההם אשר היו עושים אותם. כמו שהודעתיו, זכר שעמד האילן בנינוה י"ב אלף שנה ושהיה לו ריב עם היברוח, פי' הוא מנדרגולא, כי רצה לקחת מקומו ושהאיש שהיה מתנבא מכה אילן האמלוי נפסקה ממנו נבואתו ומן וכאשר שמהו להנבא אחר הזמן ההוא הגיד לו שהיה טרוד בדיון עם היברוח וצוהו שיכתוב לכל הדיינים שישיפמו ביניהם ויאמרו אי זה מהם הוא המוכ ככשופיהם ויותר פעולה אם האמלוי או היברוח, והתכלי ההוא הארוך אשר תבין ממנו כשתעמוד עליו דעות אנשי הזמן ההוא וחכמתם מה היו, ואלה היו חכמים בכל הרמז אלירם בימים ההם ההשוכים כי אלו היו אמונתם אשר גדלו עליהם, ולולא זה השעור אשר התפרסם

עתה

שם טוב

עד שיטעון כחופתים ויכיל לחשוב שהם נשלמו בתחבולה, הרצון בו כ"כ הם מאריכוני בענין חופתים שחם היו הענין כמו שהם אומרים היה מביא לחשוב שחופתי הנכילים הם ישלמו בתחבולה חלילה: ולולא זה השעור אשר התפרסם

ר"ל כל כך הם מאריכים בזמן הנפלות שחם היה הענין

אפודי

יגל ממנה: ב. אילן כשליקחו סעיפיו. וכזה משמלו' וידאל ז"ל, ואני מניח שכלך גדלו שחנין בו בספרי פלגות הקודמים ונסיונותיהם כי הוא להביך סוד מסודות הפלגות ולא לזכר לפעם, אמנם אם חנין שחם הקול הגלגל באויר ומלאכה המים חנין קול נכרם ונכרם של מים וספק של זה, יתעלה האל, ע"כ דבריו ודי זה: ג. עד שיטעון חופתים ויכיל לחשוב וכו'.

קרקשקש

פרק כ"א (6) חשבו בהם לדקדק ולמעון, פי' הם החרסומים, שצריכים היתה מאמונת הצאב"ה ובכל הנסים והנפלאות שגשה משה רבינו שהיו מביאים ומודיעים שיש אלוה לעולם מנהיג משגיח היו מודקקים לשעון עליהם ולאמר שהם בלתי

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כט

עתה באומות מאמנות מציאות השם, היו ימותינו באלו הזמנים יותר השוכים מן הימים ההם (3) אלא בעניינים אחרים, ואשוב אל כונתי, ובספר ההוא ספר על איש כנכאי ע"ז שהיה שמו תמוז קרא מלך לעבוד השבעה כוכבים והי"ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה, וזכר שליל מותו התקבצו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בכבל אשר לצלם הזהב הגדול אשר הוא צלם השמש והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ ונפל באמצע ההיכל והצלמים כלם סביבו והתהיל לאנות על התמוז ולהניד מה שקרהו והצלמים כולם כוכים ומקוננים כל הלילה וכעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בכנפות הארץ, והיה זה סנהג סתמיד בתהלת יום מחודש תמוז יקוננו ויבכו על תמוז ויספרו עליו ויאנו בני אדם, והתבונן וראה איך היו דעות בני אדם בזמנים ההם, וענין תמוז זה קדמון מאד כצאב"ה, ומה הספר תעמוד על רוב שגעות הצאב"ה ומעשיהם והגיהם. ואמנם הענין ההוא אשר ספרוהו מענין אדם והנחש ועין הדעת מוב ורע והרמו לכוש שלא היה דרך ללבושו, הוהר מאד שלא תמרף דעתך ויעלה בלבבך שמה שאמרוהו היה כלל ענין שאירע לאדם ולא לזולתו, ולא היה ענין נמצא כלל, ובמעט התבוננות יתבאר לך שקרותם ככל מה שזכרוהו בהבל ההוא, ויתבאר לך שהוא ענין שבדוהו אחר התורה כאשר התפרסמה באומות ושמעו פשוטו של מעשה בראשית ולקהוהו כלו לפי פשוטו, ועשו הענין ההוא כדי שישמעוהו הפתי ויפותרה ויחשוב שהעולם קדמון ושהענין ההוא המסופר בתורה כן אירע כמו שנזר, אע"פ שכיוצא כך אין צריך הערה על זה כי כבר עלו בידך מן החכמות מה שימנע שכלל מהחלות בו שגוענות הכשריים והכלדיים והצאב"ה הערומים מכל חכמה שהיא חכמה באמת, אלא שאני והחתי כזה לשמור וזולתך, כי הרבה יטה ההמון להאמין החבלים, וכן הספרים ההם ספר האסטמכוס המיוחס לאריסטו" והלילה לו מעשותו וחס, וכן ספר המלסמאות אשר סהם ספר טמטם וספר השרב וכפר מעלות הנגלות והצורות העולות בכל מעלה מהם, וספר מיוחס ג"כ לאריסטו" במלסמאות, וכפר מיוחס לתרמס וכפר יצחק הצאב"ה כטעון בעבור דת הצאב"ה, וכפרו הגדול כנימוסי הצאב"ה ופרטי דתם והגיהם וקרבניהם ותפלותיהם וחולתו מענייני אמונתם, אלו כלם אשר זכרתי לך הם ספרי עבודה זרה אשר נעתקו ללשון הערבי, אין ספק שהם חלק קטן מאד ממה שלא נעתק ולא נמצא גם כן אך אחד ברוב הישנים, ואלו אשר הם נמצאים אצלנו היום ויכלו רוב דעות הצאב"ה ומעשיהם הפפורסם קצתם היום בעולם, ר"ל בנין ההיכלות, ועשות הצורות מן המתכות והאבנים בהן, ובנין המזבחות והקריב עליהם זבחים או מיני מאכל, ולהגות הגנים ולהתקבץ לתפלות ולמיני עבודות כהיכלות ההם, וישמיו בהם מקומות מכובדים מאד יקראו אותם היכל הצורות השכליות, ולעשות הצורות על ההרים הרמים וגו', ולהגדיל האשרות ההם ולהקים המצבות וחולתם ממה שתעמוד עליו כאלו הספרים אשר עוררתך עליהם, וידיעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדול מאד כבתנית עלת המצות, כי תורתנו כלה שרשה וקטבה אשר עליו תסוב, הוא למחות הדעות ההם מן הלכות וזכרם מן המציאות, ולמחותם מן הלכות אמר פן יפתה לבבכם וגו' אשר לכבו פונה היום וגו', ולמחותם מן המציאות אמר כי את מזבחותם תתוונן ואשריהם תשרפון באש ואבדתם את שמם וגו', ונכפלו שני העניינים האלה במקומות רבים, והוא היה הבונה הראשונה הכוללת לכל התורה כלה, כמו שהודיעו אותנו ז"ל בפירושה המקובל לאמרו ית' את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה,

אמרו

אמרי

שם טוב

מאמנות מציאות השם כאלו הזמנים היו ימותינו יותר השוכים מן הימים ההם (3) אלא בעניינים אחרים, ואשוב אל כונתי, ובספר ההוא ספר על איש כנכאי ע"ז שהיה שמו תמוז קרא מלך לעבוד השבעה כוכבים והי"ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה, וזכר שליל מותו התקבצו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בכבל אשר לצלם הזהב הגדול אשר הוא צלם השמש והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ ונפל באמצע ההיכל והצלמים כלם סביבו והתהיל לאנות על התמוז ולהניד מה שקרהו והצלמים כולם כוכים ומקוננים כל הלילה וכעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בכנפות הארץ, והיה זה סנהג סתמיד בתהלת יום מחודש תמוז יקוננו ויבכו על תמוז ויספרו עליו ויאנו בני אדם, והתבונן וראה איך היו דעות בני אדם בזמנים ההם, וענין תמוז זה קדמון מאד כצאב"ה, ומה הספר תעמוד על רוב שגעות הצאב"ה ומעשיהם והגיהם. ואמנם הענין ההוא אשר ספרוהו מענין אדם והנחש ועין הדעת מוב ורע והרמו לכוש שלא היה דרך ללבושו, הוהר מאד שלא תמרף דעתך ויעלה בלבבך שמה שאמרוהו היה כלל ענין שאירע לאדם ולא לזולתו, ולא היה ענין נמצא כלל, ובמעט התבוננות יתבאר לך שקרותם ככל מה שזכרוהו בהבל ההוא, ויתבאר לך שהוא ענין שבדוהו אחר התורה כאשר התפרסמה באומות ושמעו פשוטו של מעשה בראשית ולקהוהו כלו לפי פשוטו, ועשו הענין ההוא כדי שישמעוהו הפתי ויפותרה ויחשוב שהעולם קדמון ושהענין ההוא המסופר בתורה כן אירע כמו שנזר, אע"פ שכיוצא כך אין צריך הערה על זה כי כבר עלו בידך מן החכמות מה שימנע שכלל מהחלות בו שגוענות הכשריים והכלדיים והצאב"ה הערומים מכל חכמה שהיא חכמה באמת, אלא שאני והחתי כזה לשמור וזולתך, כי הרבה יטה ההמון להאמין החבלים, וכן הספרים ההם ספר האסטמכוס המיוחס לאריסטו" והלילה לו מעשותו וחס, וכן ספר המלסמאות אשר סהם ספר טמטם וספר השרב וכפר מעלות הנגלות והצורות העולות בכל מעלה מהם, וספר מיוחס ג"כ לאריסטו" במלסמאות, וכפר מיוחס לתרמס וכפר יצחק הצאב"ה כטעון בעבור דת הצאב"ה, וכפרו הגדול כנימוסי הצאב"ה ופרטי דתם והגיהם וקרבניהם ותפלותיהם וחולתו מענייני אמונתם, אלו כלם אשר זכרתי לך הם ספרי עבודה זרה אשר נעתקו ללשון הערבי, אין ספק שהם חלק קטן מאד ממה שלא נעתק ולא נמצא גם כן אך אחד ברוב הישנים, ואלו אשר הם נמצאים אצלנו היום ויכלו רוב דעות הצאב"ה ומעשיהם הפפורסם קצתם היום בעולם, ר"ל בנין ההיכלות, ועשות הצורות מן המתכות והאבנים בהן, ובנין המזבחות והקריב עליהם זבחים או מיני מאכל, ולהגות הגנים ולהתקבץ לתפלות ולמיני עבודות כהיכלות ההם, וישמיו בהם מקומות מכובדים מאד יקראו אותם היכל הצורות השכליות, ולעשות הצורות על ההרים הרמים וגו', ולהגדיל האשרות ההם ולהקים המצבות וחולתם ממה שתעמוד עליו כאלו הספרים אשר עוררתך עליהם, וידיעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדול מאד כבתנית עלת המצות, כי תורתנו כלה שרשה וקטבה אשר עליו תסוב, הוא למחות הדעות ההם מן הלכות וזכרם מן המציאות, ולמחותם מן הלכות אמר פן יפתה לבבכם וגו' אשר לכבו פונה היום וגו', ולמחותם מן המציאות אמר כי את מזבחותם תתוונן ואשריהם תשרפון באש ואבדתם את שמם וגו', ונכפלו שני העניינים האלה במקומות רבים, והוא היה הבונה הראשונה הכוללת לכל התורה כלה, כמו שהודיעו אותנו ז"ל בפירושה המקובל לאמרו ית' את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה,

את

קראשקש

בלהם ובשופ, וכן נאמר ויעשו הרשעים מצרים בלהתיהם בן, משה ובין מה שהיו עושים הרשומים הכפרש בין מעשה הקוף והיו מתוק המופתים עד שהתבאר לכל כי ההפוש בין מופתי ובין מעשה האדם: (3) אלא בעניינים אחרים, מיוש שבששך דעוהינו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כט ל

אמרו הא למדת שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה ד וכל הכופר בע"ז כמורה בכל התורה כולה, והבן זה :

פרק ל כשתשתכל בדעות ההם הקדומות העלולות, יתבאר לך שהענין המפורסם היה אצל בני אדם כלם שבעבודת הכוכבים תתישב הארמה וישמנו הארצות, והיו חכמיהם ופרושיהם ויראי החטא מהם מוכיחים בני אדם ומודיעים אותם שעבודת האדמה אשר בה עמידת מציאות האדם אמנם תשלם ותבא ברצון בני אדם כשיעבדו השמש והכוכבים, וכשירגזו אותם במריהם יצדו העינים ויחרבו, אמרו בספרים ההם שלהם שמאדים קצף על המדברות ועל הבתות ומפני זה נעדרו המים והאילנות וישכנו בהם המויקים, והם סנדלים עובדי האדמה והאכרים מאד מפני שהם מתעסקים ביישוב העולם אשר הוא מרצון הכוכבים והוא הפצם, ועלת הגדול עובדי ע"ז לבקר אמנם הוא מפני תועלתם בעבודת האדמה, עד שאמרו שאין מותר לשחטם מפני שקבוצו הכרחי וטוב ההמשך אחר רצון בני אדם בעבודת האדמה, אמנם עשו זה ונכנעו לאדם עם כהם, לרצון האלוה בעבודתם בעבודת האדמה, וכאשר התפרסמו אלו הדעות מאד חבדו עבודות ע"ז בעבודת ארמה, להיות עבודת האדמה ענין הכרחי בעמידת האדם ורוכ ב"ה והיו כומרי ע"ז ההם דורשים לבני אדם בעת התקצצם בהיכלות והיו מישיבים בדתם שבאלו העבודות ירד המטר ועין השדה יתן פרו ויתשמן הארץ ותתישב, השתכל מה שאמרוהו בספר עבודת הנבטי"ה כשדברו בו על הכרם תמצא זה הלשון מוכרי הצאב"ה, אמרו החכמים הקדמונים כלם והנביאים צונו ג"כ והייבו שינגנו באלו הכלים במועדים לפני הצלמים, ואמרו הם הצודקים שהאלוהות ייטב להם זה ושהם יגמלו עושייו בטוב טוב, והרבו כזה המעשה מיעודי הטוב מאד, ומן היעוד הטוב עליו הארכת הימים והכיר המחלה ושמור מן המומים הגדולים ונתית הארץ יכולה ועין השדה פרוי לשובע, עד הנה לשון דברי הצאב"ה, וכאשר התפרסמו אלו העניינים עד שנהשכו אמת, רצה הש"י לרוב רחמיו עלינו למחות זה המעות מדעתנו ולהסיר העמל מגופותינו, כבמל המעשים ההם המטריחים אשר אין כם סועיל, ונתן לנו תורתו על יד סרע"ה, הגיר לנו משמו יתעלה שאם יעבדו אלו הכוכבים והגופות, תהיה עבודתם סבה להפסיק המטר ותשם הארץ ולא תצמיח דבר ופרי העין יכול, ויבאר המקרים הרעים לעיתם והמומים לגופות ויקצרו הימים, ואלו הם ענייני דברי הברית אשר כרת ה', ואתה תמצא זה הענין נכפל בכל התורה, ר"ל שיתחייב מעבודת הכוכבים הפסק המטר והרבן הארץ והפסק העתים והלוי הגוף וקוצר הימים, ויתחייב מהנחת עבודתם ולשוב לעבודת השם, ירידת המטר ודשנות הארץ ותקון העתים ובריאות הגוף וארך הימים, הפך מה שהיו דורשים אותו עובדי ע"ז לבני אדם, עד שיעזבוהו, כי עקר התורה להסיר הרעת ההוא ולמחות זכרו כמו שבארנו :

מבני

שם טוב
את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, הא למדת שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה וכל הכופר בע"ז כאלו מודה בכל התורה כלה, כי אם כפירת הע"ז הוא תכלית כל התורה כלה, הנה הכופר בה מודה בכל התורה, והנה בהגיע התכלית כבר נמצא כל מה שקודם התכלית : **פרק ל** כשתסתכל בדעות ההם הקדומות העלולות יתבאר לך שהענין המפורסם הוא אצל בני אדם שבעבוד הכוכבים תתישב האדמה וישמנו הארצות וגו'. כוונת פרק זה המרק להשלים כי כוונת רוב מצות התורה להרחיק מע"ז, וכן בדברותיה וקללותיה, כי למע שהיו מייעדים אנשי הנצב"ה שבעבודת הכוכבים תתישב האדמה ותתן הארץ יכולה והגפן יתן פרוי ויהיה שלום בארץ ויפרו צמח מחד, הגיד לנו משמו יתברך שאם יעבדו אלו הכוכבים כו', כי עקר התורה כלה להסיר לדעות ההם למחות זכרם כמו שביארנו, ויתבאר מזה שני דברים, א' כי בדברות והקללות הוב להרחיק מע"ז, ויבטע לה נא אלו הדברות ואלו הייעודים הטובים ונתן אלו הייעודים הרעים ולא זולתם, למע שהיו אלו הפך מה שהיו דורשים להם עובדי ע"ז כי בעבודת הללמים יקרו להם אלו הייעודים הטובים ובמריים יבואו הפסם :

פרק

קישקש
מאמינים השגתה כלל ובאמונה זו התבטל התורה בכללה : **פרק**

אפודי

הסם ישלמו בתחבולה חיליה : ד וכל הכופר בע"ז כמורה בכל התורה כלה והבן זה, ר"ל כי תורתנו הקדושה ואם היא כוללת נאמת ללורסה המשובחת לכל האשים ונכלל זמן הנה השגחה מיוחדת בתשעל הקרבו ומקבל ראשון וכן ראוי, ולכן אמר רבב צביאור הכבב מן המלות והבן זאת הפליאה, ידע כי הם ננד ע"ז ודבריה המפורסמים אז, ואמר קוטב התורה כלה ושרשיה אשר הטוב עלינו היא בטול ע"ז, וסביא מאמר החכמים כל הכופר בע"ז כמורה בכל התורה כלה, ותהם ואמר והבן זה, גם זה לשון החכמים :

פרק ל כוונת זה הפרק כי חותם הייעודים הטובים שהיו מיעדים אנשי הנצב"ה למי שיעבדו הארץ

והכוכבים והייעודים הרעים למי שלא יעבדם, אולם הייעודים והנצם צמלות הסם תמיד התורה למי שיחפלה לשם יתעלה ולא לזולתו מה שיחפלה או יעבוד לרובב או לנללל לייגעו אלו הייעודים הרעים, כי דעת תורתנו הקדושה לשם הדעת ההוא הקדום הפסד ולהעמיד ולקיים דעות אחרות, וזה הפסק מבואר כי כונת התורה הייתה לשם הדעות ההם הנצבים ולהמשך מלות דעות הפך כוונתם :

פרק

דעותינו אחר דעות הפילוסופים מאמיני הקדמות לא שנמשך דעותינו על אותן האמונות הכוזבות מאנשי הצאב"ה ולא היו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לא רב

פרק לא מבני אדם אנשים שיכבד עליהם נתינת סבה למצוה מן המצוות, והטוב אצלם שלא יושכל למצוה ולאזהרה ענין כלל, ואשר יביאם אל זה הוא חלי שימצאוהו בנפשם לא יוכלו להגות בו ולא ידעו לומר אותו, והוא, שהם יחשבו שאם יהיו אלו התורות מועילות בזה המציאות ומפני כך נצטוו בהם, יהיו א' כאלו באו מחשבות והשתכחות בעל שכל, אמנם כאשר היה דבר שלא יושכל לו ענין כלל ולא יביא לתועלת, יהיה בלא ספק מאת השם (ב) כי לא יביא מחשבת אדם לדבר מזה, ב' כאילו אלו הלוחי הדעת היה האדם אצלם יותר שלם מעושהו, כי האדם הוא אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית אהת, והשם לא יעשה כן אבל יצוו לעשות מה שלא יועילנו עשותו ויזהירונו מעשות מה שלא ייקנו עשותו, חלילה לו חלילה, אבל הענין בהפך זה, והכוונה כלה להועילנהו כמו שביארנו מאמרו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כבר באר שאפילו החוקים כלם יורו אל כל הגוים שהם בחכמה ובתבונה ואם יהיה ענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידעה נזק, למה יאמר במאמיניו או בעושהו מה שזוהו ונגדול המעלה ויפלאו מזה האומות, אבל הענין כמו שזכרנו בלא ספק, והוא שכל מצוה שאלו התרי"ג מצות, היא, אם לנתינת דעת אמתי, או להסיר דעת רע, או לנתינת סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד כמדות מובנות, או להזהיר מסודות רעות, הכל נתלה בשלשה דברים, בדעות, ובמדות, ובמעשה ההנהגה המדינית, (ג) ואשר חייב שלא נמנה המאמרים, כי המאמרים אשר זרזה התורה לאומרים או הוהיר מהם, מהם מה שהוא מכלל המעשים המדיניים, ומהם ללמד דעת אמתי, ומהן ללמד מדות, ומפני זה הספיק לנו אלו השלשה ענינים בנתינת סבה בכל מצוה מן המצוות :

פרק לב כשתבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות, יתבאר לך מהם ערמת השם וחכמתו כבריאת בע"ח והדרגת תנועות האברים ושכונתם קצתם לקצתם, וכן יהיאר

אפדי

פרק לא א כאלו באו מחשבות והשתכחות בעל שכל, ר"ל אלו האנשים יחשבו שאם יהיו למצוה חכמים בעבור דבר מה ישים נראה בעיניו מהם ומתעבבם והשתכחות האדם, אם כן הם מנגינה יהיה האדם יהיה מניח הקורה יהיה כי הקורה היא אלהיות ממנו יתעלה, לכן התלוינו הדבור בשלשון שאין למצות תכלית: ב' כאלו אלו חלויי הדעה האדם האלם יותר שלם מעושהו. ר"ל אלו האנשים הסכלים חלויי הדעה יסבדו שאין למצות השם חכמים כאלו יתעבבו שהאדם יותר שלם מעושהו, וזה כי לכל מעשה האדם יש חכמה ומעשיו, והכח האדם יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית והשם לא יעשה כן, זה לא יכון, ואם יאמר התורני שיהיה למצוה תכלית אלהי אבל אנחנו לא נדע אותו, תשכחו נצדד כי לנו ניתנה התורה וראוי שנדע מה שיועילנו ולחיותנו בזה העולם, ואמר אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כבר ביאר שאפילו החוקים יורו אל כל הגוים שהם בחכמה ובתבונה, ואם יהיה הענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידעה נזק למה יאמר במאמיניו או בעושהו מה שזוהו ונגדול מהם כאלו יפלאו מזה האומות, וזה כלי ספק הוא כנגד התורני המחמיר שיש להם תכלית אלהי לא תושב לו תועלת, ואם ישיב התורני לומר דברים המצות יבא לנו כי טוב העולם הזה והטוב הנפשי מכלתו שנדע על אי זה זד יתחייבו אלו הטובות המצוות, ונדע איננו החושלת האם מהם מכלתו שנדע איך יתשך מן המצות אלו התועלות על דרך סבה ומסובב. התשובה בזה כי לא יקרא שום אדם חכם אם לא בנתינת סבות הדברים, כי אם יאמר רופא אחד תקח סם אחד ותתפרט ולא יוכל לדעת בעבור איזה סבה על איזה זד פעל הסם לא יקרא אוחז האיש חכם, אבל שידע הדברים נבסיון כמו הקונקו, ואם יש בזה תשובות הם על דרך הדגש והאמת מה שאמר הרב: ואם כן כל מצוה מאלו השם מצוות ושלא עשרה הוא לנתינת דעת אמתי או להסיר דעת רע, או לנתינת סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד כמדות הטובות, והכל נתלה בשלשה דברים, בדעות, או במעשה הכהנה המדינית או במדות, ולא נמנה המאמרים כי המאמרים הם שיהיו מכלל המעשים המדיניים ומהם ללמד דעת אמתי, ומהן ללמד מדות, ומפני זה הספיק לנו אלו השלשה ענינים בנתינת המצוות בכל המצוות מן המצוות :

פרק לב כשתבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות ותבאר לך מהם תמונות השם. למה שהקדמות הם כוללות מצות רבים מהתורה עד שימלא ספר מיוחד להם והוא ספר תורת הכהנים, לכן רצה הרב לתת טעם

פרק לא (ה) כי לא יביא מחשבת אדם לדבר מזה, מ"י שיעשה האדם דבר שלא יבין בו תכלית: (ג) ואשר יהיה שלא נמנה המאמרים, מ"י כגון ורני מעשיו וההוראה על

הבכורים וקריאת שמע והברכה אחר האכילה. או הורה מהם שלא לאמנם כמו ושמ אלהים אחרים לא תזכירו והלחשים שאומרים מ"י שחוכר חבר :

מורה נבוכים חלק שלישי פרק

יתבאר לך חכמתו ותחכולתו בהדרגת ענייני כלל האיש ענין אחר ענין, והמשל בהדרגת תנועותיו ושכונת האברים, המוח, מה שלפניו רך מאד, ואשר מאחוריו קשה מעט, וחוט השדרה יותר קשה ממנו, וכל מה שיתפשט יתקשה, והעצבים הם כלי ההוש והתנועה, * והיה העצבים אשר הצטרך אליהם בהשגת החושים לבד, או בתנועה קטנה שאין בה טורח מעט, כתנועת העפעפים, והלחי, נולדו מן המוח, והעצבים אשר הוצרך אליהם לתנועת האברים יצאו מחוט השדרה, וכאשר א"א לעצבים מפני רכותם ואפילו היוצאים מחוט השדרה הניע הפרקים, עשה הש"י תחבולה שיצאו בעצב חושים וגמלאו החושים ההם בכשר ושב עורק, אחר כן יצא העורק מקצה העצב וכבר החל להתקשות ולהתערב עמו מן החבל התיכות קשות וישוב מיתר, וידבק המיתר באבר ויחובר בו ואז יוכל העצב להניע האבר על זאת ההדרגה. אמנם זכרתי לך זה המשל האחר להיותו הנגלה שבפלאות אשר התבארו בספר תועלות האיברים אשר הם כלם מבוארות גלויות למי שהשתכל בהם בשכל זך, וכן הערים השם ועשה תחבולה בכל איש משיש ב"ה היונקים לחיותו כשיוולד בתכלית הרכות ולא יוכל להזין במזון יבש, והוכנס לו השדים להוליד החלב מפני שיוון במזון לח קרוב ממזון איבריו, עד שיתחנכו ויתקשו אבריו ראשון ראשון בהדרגה, וכמו זאת ההנהגה בעצמה מן המנהיג ההוא ית' באו דברים רבים בתורתנו, והוא שא"א לצאת מן ההפך אל ההפך פתאום, ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום. וכאשר שלח השם מרע"ה לתננו ממלכת כהנים ונוי קדוש בידיעתו ית', כמ"ש ובאר אתה הראת לדעת ונוי, וידעת היום והשבות ונוי, ולהנתן לעבודתו כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם, ואמר ועבדתם את ה' אלהיכם, ואמר ואותו תעבדו, והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילין בו והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה, להקריב מיני ב"ה בהיכלות ההם אשר היו מעמידים בהם הוצלמים ולהשתחוות להם ולקטר לפניהם, והעובדים הפרושים היו אז האנשים הנתונים לעבודת ההיכלות ההם העשויים לעשר ולירח ולכוכבים כמו שבארנו, לא נזרה חכמתו ותחכולתו המבוארת בכל כריאתו שיצונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם, כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל, והיה דומה אז כאלו יבא נביא בזמננו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם צוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מהשבה מבחתי מעשה, ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם (6) והעתיקם מהיותם לנבראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם לשמו ית', וצונו לעשותו לו ית', וצונו לבנות היכל לו ועשו לי מקדש, ושיהיה המזבח לשמו, מזבח הארסה תעשה לי, ושיהיה הקרבן לו, אדם כי יקריב סכס קרבן לה', ושישתחו לו ושיקמירו לפניו. והזהיר מעשות דבר מאלו העניינים והמעשים אלה, וזכה לאלהים יחרם ונוי, כי לא תשתחוה לאל אחר, והפריש כהנים לכית המקדש ואמר וכהנו לי, והיית שייחוד להם מתנות על כל פנים שישפיקו להם מפני שהם עוסקים בכית ובקרבנותיו, והם

שם טוב

פרק לב א והיה העצבים אשר המקדש אליהם וכו'. ר"ל העצבים שאמרתם שהם לבד כלי המוח והתנועה הם הם אולם העצבים אשר הם זריכים להשגת החושים כי אז העצבים הפשוטים יספיקו בזה או בתנועה הקטנה כמותם העסוק כי יספיקו גם כן העצבים הפשוטים בלתי ערוכ דבר אחר ואלו העצבים הפשוטים נולדים מהמוח, אבל שאר העצבים הכלליים פשוטים שצריך שיתערב מהם מיתרים ועורגים הם מן ההפך אל ההפך וכו'. שהוא נוטה תמיד למורגל כי ההרגל מונע גדול להשיג השלמות כמו שניאר הרב פעמים דנות, והיה דומה אז כאלו יבא נביא בזמננו זה שיקרא לעבודת השם צוה אתכם שלא תתפללו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה אבל תהיה עבודתכם מהשבה מבחתי מעשה כמ"ש הניחא אמרו בלבבכם וכו', כי היא עבודה אמתית כמו עבודת השכלים הגדלים, כי אין אומר ואין דברים אלא כל העבודה שבליה, הניחא האומר זה לא די שלא יקבלו מאחוריו אבל היו עושין לו ארבע מיתות בית דין למה שהוא ספק המורגל, וכן הענין בענין הקרבנות. והכן אמרו ויהי דומה אז כאלו יבא נביא וכו', כי הוא מאמר כנגד לקיים מה שאמר בקרבנות: והפריש כהנים לעבודת המקדש ואמר וכהנו לי, והכלל כי כל מה שהיה נעשה לע"ה העתיק השם המקדש והמזבח והקרבן והעבודות כלם והכתיבם שיהו כלם לשמו. ומתקיים הפנה הגדולה וכו' ונעצור שנתקיים הפנה הגדולה והיא מציאות השם ומחמתו ומחש

קרישקש

פרק לב (6) והעתיקם מהיותם לנבראים ולעניינים אשר אין להם אמתות לשמו ית', פירוש העתיק אותם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לב

והם מתנות הלוים והכהנים, והגיע התחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז והתקיימה הפנה הגדולה האמתית באומתנו, והוא מציאות השם ואחרותו, ב' ולא יברחו הנפשות וישתוממו כבטל העבודות אשר הורגלו ולא נודעו עבודות זולתם. ואני יודע שנשפך תבחה מזה הענין בתבחה מתחבולה ומכבד עליך, ותשאלני בלבך ותאמר לי איך יבאו מצות ופעולות עצומות מבוארות מאד והושם להם זמניהם, והם כלם בלתי מכוונים לעצמם אבל הם מפני דבר אחר, כאלו הם תחבולה שעשה השם לנו להגיע אל כונתו הראשונה, ואי זה מונע היה אצלו לצוות לנו כוונתו הראשונה ויתן בנו יכלת לקבלה ולא היה צריך לאלו אשר חשבת שהם על צד הכוונה השניה. שמע תשובתי אשר תסיר מלבך זה החלי ויגלה לך אמתת כה שעוררתך עליו, והוא שכבר בא בתורה כמו זה הענין בשוה והוא אמרו ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וכו', ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וכו', וכמו שהסב השם

אמרי

שם טוב

ונמחק זכר ע"ז היו כל הקרבנות לריח ניחוח, והוא דעת נולדים ממוט השדה: ב' ולא יברחו הנפשות וישתוממו. כ' כל הרב בקרבנות כי נעשו עליהם בעבור שהורגלו בהם עובדי ע"ז ואי אפשר להם להשליך מה שהורגלו עליו, לכן כדי להרחיק ממה שהורגלו עליו כזה בקרבנות עד שנמחק בעולם זכר עובדי ע"ז וקחיים התגלה הגדולה והוא מציאות השם יחי ואחדותו. ודנים מהנכמים הקשו אם היה אמת שהקרבנות אין להם כוונה בעצמם אבל ההרחקות מע"ז למה הקריב נח קרבן וקובל הקרבן וכשע מעבור מי נח עוד על הארץ, ושומאל הנבוא למה הקריב עשה חלב בהיזר פלשתים על ישראל ועללו עולה כלול לה', וההסכ רמזין מכללם הקשה ג"כ למה הקריב אדם הראשון וקין והכל קרבן, ומה ובלעם למה הקריבו קרבן אם טעם הקרבן להרחיק מע"ז. והחכמים המחזיקים בדברי הרב היו משיבין על זה החוחר, שאין אמת שלא היה ע"ז בעולם צעת לאת נח מן החוזה, כי כל עוד שאדם נמצא בעולם יש ע"ז בעולם מעבוד אלה אליילים או לא יעבדם. ולכן הקריב נח וזולתם קרבן: **ראב"ד** החכם רבי נושא הקרבנו, אני אוני משיב הנה לאמת אם הקרבנות מכוונים בעצמם אם לא כי אין זה מוטל עליו הנה צמה שהוא פירוש, אבל המוטל עלי לביקור בדברי הרב, ואני אומר כי לא המקשים ולא המחמירים הקושיא הבינו דברי הרב, אם המקשים כי הקשו על מה שלא אמר הרב, ואם המחמירים כי קבלו הקושיא והעבירו להתירה והניחו מה שאינו, והוא שיש ע"ז בעולם כשאין סם עובד, ובאור זה כי רבינו משה לא אמר שטעם הקרבן להרחיק מע"ז כמו שיזמו המקשים והחירו המחירים, ואם הוא נמשך ממנו, אבל אמר שהעבודה המורגלת לנחש לאלוה הוא העבודות ההם לעשותם לו יתעלה השקחות לו ושיקטירו לפניו כמו שזיה שנתפלל אליו, אלא שמה שהביא וכתעבותיו ואם נוכל לעבדו בלב לבד והוא עבודה אמתית. וא"כ רמזין ז"ל שאמר אם טעם הקרבן להרחיק מע"ז למה הקריב אדם הראשון וקין ומה ואם לא היה ע"ז למה הקריב קרבן. התשובה אמתית על זה שנה הקריב הקרבן לעבוד ה', כמנהג, וזה שהביא הקריב לעותו ב' הוא בהרגל והמכנה, מפני שלא נוכל להמנע מעבדו ב' מה שאמרינו באלוה כמו שלא נוכל להמנע מהתפלל למה שהוא אליהו, וכן שנאמר שהשם יתעלה יקבל תפלתו ויעקבותיו ואם נוכל לעבדו בלב בלי דבור והוא מתקן בעצמו בראשיתו, וזה עבדו כן בקרבן ושומאל וזולתם, ויחזקו דברי רמזין יעלה המחשבה ב' יתעלה ונשא לבדנו אל כפיס אל אל נשמים, זו היא התשובה האמתית על זאת הקושיא למה שחיקו בדברי הרב. ואני תמה על המקשה כי הוא היה חכם נשקלא וטריא לא בחכמת הדבור, אבל אפלא על כל החכמים שראיתי עניים וידעו במלאכת הגיון ארך הדו לזאת הקושיא ונתנו לה מקום. ומה שירה אורך על כי כונת הרב הוא מה שאמרתי לך לא מה שהשגתו, אמרו לא גזרה הכמות שזיה להניח מיני העבודות כלם ולנטלם וכו', ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם, לא אמר ופני הרחקת מע"ז ואם הוא אמת שנמשך ממנו, אבל מפני שלא יוכלו לסבול להניח כענין התפלה והכוס אצליו היום, וזמן כן אמרו כאשר היה מין ח"י העבודה על כד הכוונה הניתח היתה לעקבה ולתפלה ראה שיתחלק בפתוח זו וזמר בקרבן אל הכוונה הראשונה. ע"כ דברי החכם הנזכר: ואני המפרש אומר שהמקשים והמחמירים הבינו כונת הרב, זו יראה ממה שאמר הרב בקהלה אי אפשר לזאת מן הכרח אל הכרח פתאום וזה אי אפשר לפי טעם האדם שניתן כל מה שהורגל, וכאשר שלא השם תמה רבינו וזה לעבדו והעבודה כוללת אשר גדלו עליה וכו' וזה כל אותם העבודות אשר היו עושים ללתיים שיעשו לו ויתעלה ויהיה המקדש לו והחובת לו והקרבנות לו והעבודות לו והכניסו לו ולא גזרה הכמות הנבוארת בכל דריותיו שיזנו להניח מיני העבודות ההם כלם כי לא יעלה בלב אדם לקבלו, לפי טעם האדם נוטה תמיד למורגל, ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם והעתיקם מהיות לנבראים עד שזוהת התחבולה האלהית נמחק זכר ע"ז ונתקיימה הפנה הגדולה האמתית וכו' ולא יברחו הנפשות ולא ישתוממו הנבוכים בניטול העבודות אשר הורגלו, והרצון בו אשר הורגלו לעשות לעיו. והנה כל המפרקים אשר יתקדו הם הקדמה לזה השרק, והוא כי כונת כל התורה בלב לברית מע"ז, וגם כשענין צדקה מ"ו כשתן טעם הרב לקרבנות בכלל תראה כי כלו היתה בעבור הרחקת ע"ז, ומ"ש זה התבסס כי הוא מושכל ראשון שהאלוה ראו שיעבד באלו הקרבנות, לא ידעתי מאין נמצא זה החכם שהוא מושכל ראשון שיקריבו לפניו לחם ובשר ודם ויין ושמן וקטרת, כי זאת מהעבודות המפורסמות והמפורסם לא יקובל אלא כשימצא רצו אנשים, וההרגל והמנהג לא ימצא אלא בנשים, וא"כ אם לא היה השם הקרבנות בעבור הגדולה והמנהג היה ראו שומאלו אנשים רבים שיהיגו זה המנהג, ואם נזמן אדם ונכיו לא נמצא מנהג כי הם היו יומדים בעולם למה הקריב קרבן, ואם היה במושכל ראשון שאלוה יעבד באלו הקרבנות כמיש זה החכם למה לא השאיר הקרבנות שיהיו בכל מקום כמו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לב

השם אותם מן הדרך הישרה אשר היתה מכוונת תחלה, מפני יראת מה שלא היו יכולים לסבלו לפי הטבע, אל דרך אחרת עד שתיגע הכוונה הראשונה, כן צוה בזאת המצוה אשר זכרנו מפני יראת מה שאף יכלת לנפש לקבלו לפי הטבע עד שיגיע הכוונה הראשונה, והיא השגתו יתעלה והנחת ע"ז, כי כמו שאין בטבע האדם שיגדל על מלאכת עבדות בחסר ובלבנים והדומה להם ואחר כן ירחיק דיו לשעתו מלכלוכם וילחם עם ילדי הענק פתאום, כן אין בטבעו שיגדל על מינים רבים מן העבודות ופעשים מורגלים, שכבר נטו אליהם הנפשות עד ששבו כמושכל ראשון, ויניחם כלם פתאום, וכמו שהיה מחכמת השם להסב אותם במדבר עד שילמדו נבונה, כמו שנודע שההליכה במדבר ומיעוט הגאות הניף מרחיצה וכיוצא בהם יולידו הנבונה והפכם יולידו רך לבב, ונולדו גם כן אנשים שלא הרגילו בשפלות ובעבדות, וכל זה היה במצות אלהיות על יד משה רבינו, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, עם משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה, כן בא זה החלק מן התורה בתהבולה אלהית עד שישארו את מין המעשה המורגל, כדי שתעלה בידם² (3) האמונה אשר היא הכוונה הראשונה, ושאלתך אי זו מונע היה לשם מצוותנו ויתן לנו שאלתך הראשונה היא השאלה, והתשובה היא שאלתך השנייה ויאמר לך ואי זה מונע היה לשם שינחם דרך ארץ פלשתים ויתן להם יכולת להלחם, ולא היה צריך לזה הסכוכ בעמוד ענן יומם ועמוד האש לילה, וכן תחייב שאלה שלישית על סבת היעודים המובים אשר יעד על שמירת המצות והיעודים הרעים אשר יעד על העכירות, ויאמר אחר שכוונת השם הראשונה ורצונו היה שנאביין זאת התורה ונעשה ככל הכתוב בה, למה לא נתן לנו יכולת לקבלה ולעשותה תמיד, ולא היה עושה לנו תחבולה להטיב לנו אם נעברתו ולהנקם ממנו אם נמרהו, ולעשות המובות ההם כלם והנקמות ההם כלם, כי זאת גם כן תחבולה שעשה השם לנו עד שתיגע מסנו אל כוונתו הראשונה, ואיזו מונע היה אצלו לתת רצון מעשה העבודה אשר רצה ורוחק העבודות אשר מאסם, טעם מוטבע בנו. והתשובה על אלו השאלות השלש וכל מה שהוא מבינם תשובה אחת כוללת, והיא שהאותיות כלם אף על פי שהם שנוי טבע ישנה השם איש אחד מאישי הנמצאות, אך טבע בני אדם לא ישנהו השם כלל על צד המופת, ומפני זה השרש הגדול אמר מי יתן והיה לבכם זה

וגו'

שם טוב

אפודי

ולא ישתוממו גם כן: ג האמונה אשר היא הכוונה הראשונה. שהשאר התפלה והצפקה, אבל למה שהיו הקרבנות להרחיק מע"ז ואין להם שום כוונה אחרת והם זכרים ועשום כנגד המושכל כמ"ש אם ארעב לא אומר לך כי לי תכל ומלוואה לכן לא השאר הקרבנות למה שכל תכליתם וכוונתם להרחיק מע"ז, ועל ידי שיהיו נעשים במקום מיוחד ועל ידי משפחה אחת נמחק זכר ע"ז ולא יעשו. מה שאין ראוי לעשות, ואחר שיתבאר תכלית הברוא שכל מה שכוין הכהן בקרבנות שכוונתם היתה להרחיק מע"ז, ראוי שישנו אל הקוביא אשר הקשו המקשים ומחיתרים לא התקיימו הקודמים ולא זה החכם. והתשובה האמיתית נזה כי רכב לא נתן טעם לא לקרבנות אדם ולא לקרבנות בניו ולא לקרבנות נח, אלא שנתן טעם למה שהם צוה בקרבנות ובי אין לפניו לא אכילה ולא שתייה כמו שאמר לא על זבחך אוכיחך וכל המזמור כלו אס כן נתן צוה השם בהם, ונתן רכב טעם למה שהיו צוים בהם עובדים האלוהות באלו העבודות וזהו שיעבדו לו, ואם לא יעבדו באלו העבודות תשתומם נפשם ותנבל לרוב ההרגל בהם. לכן מזה באלו העבודות כדו למחות הע"ז מעיקרה ולקיים היחוד הגדול, וכשתנין מה שהתחיל רכב בזה הפרק ובהקדמות אשר עשה תנין כי כוונת הקרבנות הוא להרחיק מע"ז והוא התחבולה וערמה גדולה להסיר מזה המולי אשר כל האורה תלויה בו, והרכב לא נתן טעם לאדם הראשון ולא לנח ולא לשמואל, ואפשר שהיה הטעם בעבור שאדם ובניו ונח חשבו שהם יעבד באלו הקרבנות וכן נח כמו שחשבו עובדי עבודה זרה שאלו העבודות ראוים הם לעבוד לנבראים, והאמת נזה כי אדם מעולם לא הקריב קרבן אדם אדם הקריב קרבן כמו דעת רבותינו ז"ל יש לו סוד גם כן, והנה נח הקריב קרבן, והאמת הוא כפי פשוטו כי כבר היה ע"ז כעולם בימי אנוש ועשו האנשים טעות גדולה כמו שאמר הר"ם בספרו הנכבד משנה תורה בלכות ע"ז פרק דש"ן, ואם טעם הקרבן כדי להרחיק מע"ז הקריב נח קרבן כדי להרחיק מע"ז לפניו להדיים דרך ה', והנה לתת טעם לכלעם למה הקריב קרבן ושמואל גם כן אין צורך, כי היה מנהג צימים בהם להקריב קרבנות כדי להתבודד ולהתקדם נפשם בשכל עליון כמו שהיו כיה חנו משתחוים ומתפללים לה' כדי שיעזב נפשתינו עם רצונו ותעלה וישמע צעקתנו ותפלתנו ויסיר מאתנו כל תקרה ופגע ויתן לנו משלוח לבנו. ואחר שהוצה זה ראוי שגשיב אל דברי רכב: עד שישאר עם המעשה המורגל כדי שתעלה בידם הכוונה הראשונה אף על פי שכלא בה מצות ואזכרות גדולות והיותם במקומות מיוחדים וזוהמים מיוחדים כן הדבר נזוה בענין הקרבנות, והנה הרכ נתן טעם נפלא, למה ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה עם שהיה איפשר להם להוליך נפשות מעשרים יום כמו שאמר תורה אחד עשר יום וכמו שכתב רש"י ואחם בלכות אמות נאמר שנה, ואם מתאמס גרם להם מיעוט אמנה בה"ש עכ"ל הסליחה והכפרה ממנו שלא רצה לשנות הטבע בכל האיש עם היותם בלתי ראווי והכן זה: ושאלתך אי זה מונע היה לשם מצוותנו ויתן לנו שאלתך הראשונה היא השאלה, והתשובה היא שאלתך השנייה ויאמר לך ואי זה מונע היה לשם שינחם דרך ארץ פלשתים ויתן להם יכולת להלחם, ולא היה צריך לזה הסכוכ בעמוד ענן יומם ועמוד האש לילה, וכן תחייב שאלה שלישית על סבת היעודים המובים אשר יעד על שמירת המצות והיעודים הרעים אשר יעד על העכירות, ויאמר אחר שכוונת השם הראשונה ורצונו היה שנאביין זאת התורה ונעשה ככל הכתוב בה, למה לא נתן לנו יכולת לקבלה ולעשותה תמיד, ולא היה עושה לנו תחבולה להטיב לנו אם נעברתו ולהנקם ממנו אם נמרהו, ולעשות המובות ההם כלם והנקמות ההם כלם, כי זאת גם כן תחבולה שעשה השם לנו עד שתיגע מסנו אל כוונתו הראשונה, ואיזו מונע היה אצלו לתת רצון מעשה העבודה אשר רצה ורוחק העבודות אשר מאסם, טעם מוטבע בנו. והתשובה על אלו השאלות השלש וכל מה שהוא מבינם תשובה אחת כוללת, והיא שהאותיות כלם אף על פי שהם שנוי טבע ישנה השם איש אחד מאישי הנמצאות, אך טבע בני אדם לא ישנהו השם כלל על צד המופת, ומפני זה השרש הגדול אמר מי יתן והיה לבכם זה

האדם

מורה נבוכים הלך שלישי פרק לב

וגו', ומפני זה באר המצוה והאזהרה והגמול והעונש, וכבר בארנו זאת הפנה במופתים במקומות רבים, מחבורינו, ולא אנפלא זה מפני שהיא סאמין ששנוי מבע כל אחד מבני אדם קשה על השם יתעלה, אך הוא אפשר ואמר תחת היכולת, אלא שהוא לא רצה כלל לעשות זה ולא ירצהו לעולם כפי הפנות התוריות, ואלו יהיה מרצונו לשנות מבע כל איש מבני אדם למה שירצהו יתעלה מן האיש ההוא, היה במל שליחות הנביאים ונתינת התורה כלה, ואשוב אל כונתי ואומר כי כאשר היה זה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבנות על צד הכונה השניה, והצעקה והתפלה וכיוצא בהן ממעשה העבודות יותר קרובות אל הכונה הראשונה והכרחיות בהגיע אליו, שם בין שני המינים הפרש גדול, והוא שזה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבת הקרבנות, אע"פ שהם לשמו יתעלה, לא הייב עלינו כמו שהיה בתחלה, ה"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן, ולא שנעשה הייב כאשר יודמן, ושיקריב מי שיודמן החפץ ימלא את ידו, אבל נאמר כל זה עלינו והושם בית אחד אל המקום אשר יבחר ה', ואין מקריבין בזולתו, אמר השמר לך מן העלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולא יהיה כהן אלא זרע המיוחד, כל זה הענין למעט זה המין מן העבודות שלא יהיה סמנו אלא מה שלא נורה חכמתו להניחו לגמרי, אבל התפלה והתחנה היא מותרת בכל מקום, וכל מי שיודמן, וכן הציצית, והמוזה, והתפילין, חולתן מן העבודות הרומות להן, ובעבור זה הענין אשר גליתו לך נמצא הרבה בספרי הנביאים שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחוקם להביא הקרבנות, וכארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוונת צריכה מאד, ושהשם אינו צריך אליהם, אמר שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמע בקול ה', ואמר ישעיה למה לי רוב זבחיכם ואמר ה', ואמר ירמיה כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על ידי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתו לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, ובבר הוקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי דבריו או שמעתי, ואמר איך יאמר ירמיה על השם שלא צונו בדברי עולה וזבח? רוב המצות כאו בזה, אמנם כוונת זה המאמר הוא מה שבארתי לך, וזה שהוא אמר שהכונה הראשונה אמנם היא שתישנוני ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, וזאת המצוה בתקובה וכיון אל הבית, אמנם היתה בעבור שתעלה בדיכם זאת הפנה ובעבודה העתקתו אלו העבודות לשמי עד שימהה שם עבודה וזה ותתקיים פנת יחודי, ובאתם אתם וכמלתם התכלית ההיא והתחוקתם כמה שנעשה בעבודה, והוא שאתם ספקתם במציאותי, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבעל והלוך אחרי אלהים אחרים וכאנתם אל הבית וגו', ונשארתי מבונים אל היכל ה' ומקריבים הקרבנות אשר לא היו מבונים כונה רבאונה, ולי בפירושו זה הפסוק פנים אחרים והוא מבוי לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו, והוא שכבר התבאר בכתוב ובקבלה יחד שתחלת מצוה שנצטוינו בה לא היו בה דברי עולה וזבח כלל, ואין צריך שתמריד כלל שכלך בפסח מצרים, כי היא היתה לסכה שבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר, ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים, והמצוה הרמז אליה בזה הפסוק הוא מה

נצטוינו

אמרו

שם טוב

רצה לומר מתיארו יתעלה ומתורו והנפשו מן החמר: ד' חלל שפוח לא רצה כלל לעשות זה ולא ירצהו. הרב ז"ל כלל באלו הדברים המעשים הקלים שוד היכולת והוא שוד עלום ונורא כי הוא יתעלה לא יאמא ולא יתפעל: ה' וכן גליות המוזה וכו'. וז"ל כי חלו נהגים בכל מקום: ו' ורוב המצות אמנם כמו צום. רצה לומר שרוב המצות בלו בעיני הקרבנות: ואשוב אל כונתי כי כאשר היה זה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות על צד הכונה השניה והצעקה והתפלה וכיוצא בהן ממעשה העבודות יותר קרובות אל הכונה הראשונה, עם שכלם בלתי מכוונים לעצמם עכ"ל. התפלה והצעקה ומעשה העבודה הם יותר קרובים מהקרבנות, כי הקרבנות הם לא היו רגילים בהם בלתי מכוונים לעצמם עכ"ל. חלל התפלה והצעקה ומעשה העבודות יהיה מנוח בהם. ועם בין שני המינים הפרש גדול, והוא המין מהעבודה ר"ל הקרבנות חף על פי שהם לשמו יתעלה לא וחייב עלינו כאשר היה בתחלה, ה"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן ולא שיקריב מי שיודמן החפץ למלא את ידו אבל נאמר כל זה עלינו והושם בית אחד אל המקום אשר יבחר ה', ואין מקריבין בזולתו, כמו שאמר השמר לך מן העלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולא יהיה כהן אלא זרע המיוחד, וכל זה הענין למעט זה המין מן העבודות שלא יהיה סמנו אלא מה שלא נורה חכמתו להניחו לגמרי, אבל התפלה והתחנה היא מותרת בכל מקום, וכל מי שיודמן, וכן הציצית, והתפילין, חולתן מן העבודות הרומות להן, ובעבור זה הענין אשר גליתו לך נמצא הרבה בספרי הנביאים שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחוקם להביא הקרבנות, וכארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוונת צריכה מאד, ושהשם אינו צריך אליהם, אמר שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמע בקול ה', ואמר ישעיה למה לי רוב זבחיכם ואמר ה', ואמר ירמיה כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על ידי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתו לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, ובבר הוקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי דבריו או שמעתי, ואמר איך יאמר ירמיה על השם שלא צונו בדברי עולה וזבח? רוב המצות כאו בזה, אמנם כוונת זה המאמר הוא מה שבארתי לך, וזה שהוא אמר שהכונה הראשונה אמנם היא שתישנוני ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, וזאת המצוה בתקובה וכיון אל הבית, אמנם היתה בעבור שתעלה בדיכם זאת הפנה ובעבודה העתקתו אלו העבודות לשמי עד שימהה שם עבודה וזה ותתקיים פנת יחודי, ובאתם אתם וכמלתם התכלית ההיא והתחוקתם כמה שנעשה בעבודה, והוא שאתם ספקתם במציאותי, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבעל והלוך אחרי אלהים אחרים וכאנתם אל הבית וגו', ונשארתי מבונים אל היכל ה' ומקריבים הקרבנות אשר לא היו מבונים כונה רבאונה, ולי בפירושו זה הפסוק פנים אחרים והוא מבוי לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו, והוא שכבר התבאר בכתוב ובקבלה יחד שתחלת מצוה שנצטוינו בה לא היו בה דברי עולה וזבח כלל, ואין צריך שתמריד כלל שכלך בפסח מצרים, כי היא היתה לסכה שבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר, ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים, והמצוה הרמז אליה בזה הפסוק הוא מה

רצה לומר מתיארו יתעלה ומתורו והנפשו מן החמר: ד' חלל שפוח לא רצה כלל לעשות זה ולא ירצהו. הרב ז"ל כלל באלו הדברים המעשים הקלים שוד היכולת והוא שוד עלום ונורא כי הוא יתעלה לא יאמא ולא יתפעל: ה' וכן גליות המוזה וכו'. וז"ל כי חלו נהגים בכל מקום: ו' ורוב המצות אמנם כמו צום. רצה לומר שרוב המצות בלו בעיני הקרבנות: ואשוב אל כונתי כי כאשר היה זה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות על צד הכונה השניה והצעקה והתפלה וכיוצא בהן ממעשה העבודות יותר קרובות אל הכונה הראשונה, עם שכלם בלתי מכוונים לעצמם עכ"ל. התפלה והצעקה ומעשה העבודה הם יותר קרובים מהקרבנות, כי הקרבנות הם לא היו רגילים בהם בלתי מכוונים לעצמם עכ"ל. חלל התפלה והצעקה ומעשה העבודות יהיה מנוח בהם. ועם בין שני המינים הפרש גדול, והוא המין מהעבודה ר"ל הקרבנות חף על פי שהם לשמו יתעלה לא וחייב עלינו כאשר היה בתחלה, ה"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן ולא שיקריב מי שיודמן החפץ למלא את ידו אבל נאמר כל זה עלינו והושם בית אחד אל המקום אשר יבחר ה', ואין מקריבין בזולתו, כמו שאמר השמר לך מן העלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולא יהיה כהן אלא זרע המיוחד, וכל זה הענין למעט זה המין מן העבודות שלא יהיה סמנו אלא מה שלא נורה חכמתו להניחו לגמרי, אבל התפלה והתחנה היא מותרת בכל מקום, וכל מי שיודמן, וכן הציצית, והתפילין, חולתן מן העבודות הרומות להן, ובעבור זה הענין אשר גליתו לך נמצא הרבה בספרי הנביאים שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחוקם להביא הקרבנות, וכארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוונת צריכה מאד, ושהשם אינו צריך אליהם, אמר שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמע בקול ה', ואמר ישעיה למה לי רוב זבחיכם ואמר ה', ואמר ירמיה כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על ידי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתו לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, ובבר הוקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי דבריו או שמעתי, ואמר איך יאמר ירמיה על השם שלא צונו בדברי עולה וזבח? רוב המצות כאו בזה, אמנם כוונת זה המאמר הוא מה שבארתי לך, וזה שהוא אמר שהכונה הראשונה אמנם היא שתישנוני ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, וזאת המצוה בתקובה וכיון אל הבית, אמנם היתה בעבור שתעלה בדיכם זאת הפנה ובעבודה העתקתו אלו העבודות לשמי עד שימהה שם עבודה וזה ותתקיים פנת יחודי, ובאתם אתם וכמלתם התכלית ההיא והתחוקתם כמה שנעשה בעבודה, והוא שאתם ספקתם במציאותי, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבעל והלוך אחרי אלהים אחרים וכאנתם אל הבית וגו', ונשארתי מבונים אל היכל ה' ומקריבים הקרבנות אשר לא היו מבונים כונה רבאונה, ולי בפירושו זה הפסוק פנים אחרים והוא מבוי לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו, והוא שכבר התבאר בכתוב ובקבלה יחד שתחלת מצוה שנצטוינו בה לא היו בה דברי עולה וזבח כלל, ואין צריך שתמריד כלל שכלך בפסח מצרים, כי היא היתה לסכה שבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר, ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים, והמצוה הרמז אליה בזה הפסוק הוא מה

נצטוינו

נצטוינו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לב לג

שנצטוונו בו אחר יציאת מצרים, ולזה התנה בזה הפסוק ואמר כיום הוציא אותם מארץ מצרים, כי תחלת צווי שבא אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטוונו בו כמרה, והוא אמרו לנו שם אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך ונ' שם שם לו חק ומשפט ונ', ובאה הקבלה האמתית שבת ודינין במרה איפקוד והזק הרמוז אליו הוא שבת, והמשפט הוא הדינין והוא הסרת העול, וזאת היא הכונה הראשונה כמו שבארנו, ר"ל אמונות הדעות האמתיות והוא חדוש העולם, וכבר ידעת שעקר מצות שבת אמנם היא לחזק זאת הפנה ולקיימה כמו שבארנו (חלק כ' פרק ל"ב) בזה המאמר, והכונה עוד עם אמתת הדעות להסיר העול מכני אדם. הנה כבר התבאר לך שהמצוה הראשונה לא היו בה דברי עולה וזבח אחר שהם על צד הכונה השנית כמו שזכרנו, מה הענין בעצמו אשר אמר ירמיהו הוא אשר נאמר בתהלים על צד ההוכחה לאומה, בסכלה הכונה הראשונה ולא היתה סבדלת בינה ובין הכונה השנית, אמר שמעה עמי ואדברנה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי, לא על זכחך אוכיחך ועולותיך נגדי תמיד, אם אקח מכותך פר סמבלאותיך עתודים, ובכל מקום שנכפל זה הענין זאת היא הכונה בנ' והבינהו מאד והשתכל בו :

פרק לג מכלל כוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאות ולכוון בהם ולמעטם בכל יכולת, שלא יכוין מהם אלא ההכרחי, וכבר ידעת שרוב תאות ההמון ושלותם אמנם הוא

בהרבות במאכל, ובמשתה, ובמשגל, וזהו המבטל לשלמות האדם האחרון, המזיק לו נ"ב בשלמותו הראשון המפסיד לרוב ענייני אנשי המדינה והנהגת הבית, כי בהמשך אחר התאוה לבד כמו שיעשו הסכלים, יבטלו התשוקות העיוניות ויפסד הגוף ויאבד האדם קודם זמנו הטבעי, וירכו האנחות והריגות ותתרבה הקנאה והשנאה והמלחמות לקחת מה שביד זולתו, והמביא לכל זה היות הסכל מזהם ההנאה לבד תכלית מכוונת עצמו, ולזה עשה השם יתעלה תחבולה בתתו לנו מצות שיבטלו את התכלית וירחיקו החשוב בה בכל צד, ומנע מכל מה שמביא לרוב תאוה ולהנאה לבד, וזה כונה גדולה מכוונת זאת התורה, הלא תשתכל בדרי התורה איך שצותה להרוג מי שנראה מענינו שהוא מרבה בבקשת הנאת המאכל והמשתה, והוא בן סורר ומורה, והוא אמרו זולל וסובא, וצוה לרגום אותו באבנים ולמדר לבערו מן העולם קודם שיגדל ענינו וימית רבים ויפסיד ענייני אנשים טובים ברוב תאותו, וכן מכלל כוונת התורה, תרבות, ושיהיה אדם נשמע לחבריו, ושלא יהיה קשה בלתי נשמע לחבריו, אך יהיה עושה רצון חבריו ועונה אותם ונשמע אליהם לחפצם ושם אל רצונם, כבר ידעת מצותו יתעלה ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד, הסכת ושמע ישראל, אם תאבו ושמעתם, ונאמר במי שנשמע לקבל מה שצריך לקבלו, ושמענו ורשינו, ונאמר בו על צד המשל ומשכני אחריו נדוזה, וכן מכוונת התורה, הטהרה והקדושה, כלומר הרחקת המשגל ולהשמר ממנו ולמעטו בכל אשר יוכל, כמו שאני עתיד לבאר (גפרק מ"ט מהלך) שבשצוה השם יתעלה לקדש האומה לקבל התורה אמר וקדשתם היום ומחר, ואמר אל תנשו אל אשה, הנה באר שהקדושה היא הרחקת המשגל, כמו שבאר גם כן שהנחת שתיית היין קדושה, כאמרו בניור קדוש יהיה, ולשון ספרא והתקדשתם והייתם קדושים וו קדושת מצות, וכמו שקראה התורה עשיית אלו המצות קדושה וטהרה, כן קראה העברת אלו המצות ועשיית הדברים המגונים מזמאה, כמו שאבאר, אמנם נקוי הבגדים ורחיצת הגוף וניקוי הויעה

שם טוב	אמר
במצרים ולכן אמר כיום הוציא אותם מארץ מצרים, והוא מה שנצטוונו במרה באמרו שם אם שמוע תשמעו בקולי וכו' שם שם לו חק ומשפט וכו' ובאה הקבלה האמתית שבת ודינין במרה איפקוד, והנה קדושת המדות הם	ו והבינהו מאד והשתכל בו. ר"ל כי עניני הקדושה הם חיים מכוונים כונה ראשונה אלף כונה שניה להשתקט מן הדעות הטהה שבצויה. גם רמו הרב אל סוד היכולת :

~~דברים מכוונים בעצמם וצבת מורה על חדוש העולם והוא הנקבא בכלן חק ומשפט הוא להסיר העול מהכני אדם אל כן האמונות והמדות הוא החכוון בעצמם ולכן כזה צד ראשונה, והוא הקדושה כזה צד שני אחר שהם על הכונה השניה כמו שזכרנו. ובכל מקום שכלל זה ענינו, הרי נתבאר מדברי הנביאים שהקדושה חיים מכוונים לעצמם, ואמרו והבינהו מאד והשתכל בו. ר"ל כי עניני הקדושה חיים מכוונים כונה ראשונה אלף כונה שניה להשתקט מן הדעות אשר היו לאנשי ע"ו, וגם רמו הרב באמרו והשתכל בו לאשר הלכו ישראל במדבר חרבעים שנה וכי השם לא יראה לטעות טעה המין והמפתים הם באזנים ובזמנים מיוחדים לא כוללים. והכלל שראוי שיעווין כל הפרק מתחלתו ועד סופו כי כלו ממתקים וכלו מחמדים :~~

אמר שם טוב כבר פירשתי לך דעת סודי אשר החמדים המוקשים עשו, וזה מוטל על המפרש להכין מה שיאמץ המחבר ולהקיר הספק מעליו אם אפשר, אבל לא בעבור זה דעת הרב הוא דעתי בקדושות, אבל יש לנו דעת אחרת ויותר מסכים לאמת ממה שאמר הרב, והכל יודע :

פרק לג מכלל כוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאות ולכוון בהם ולמעטם בכל יכולת שאל וכוונת בהם אלף הכרחי וכו', המכוונת לרוב צדו הפרק כי כמו שכוונת התורה להרחיק ע"ו בכל היכולת ככה כוונת התורה

מורה נבוכים חלק שרישי פרק לג לד

הזיעה והלכלוכים הוא גם כן מכוונת זאת התורה, אך אחר מהרת המעשים ומהרת הלב מן הדעות המבוארות והמדות המנוגות, אמנם שיפיק לאדם נקוי הנראה ברחיצה וטהרת הבגדים לבד עם רוב התאווה בתענוגים והשלוח במאכלים ובמשגל, הוא בתכלית הנגות, אמר ישעיה בזה המתקדשים והמטהרים אל הנגות אחר אחת בתוך אוכלי בשר החזיר וגו', אמר שהם יטהרו ויתקדשו במקומות המנוגלים והמפורסמים, ואחר כך יתיחדו בחדרים ותוך בתיהם במרים והטאתם בהשתלחם לאכול האסורים החזיר והשקין והעכבר, ושמא הוא רזון כאמרו אחר אחר בתוך הלהיחד במשגל האמור, והעולה מן המאמר ^א שנגליהם מנוקים אבל תובם הם עם תאוותם והנאת גופם, ואין זה כונת התורה, אבל הכונה הראשונה למעט התאווה ולנקות הנגלה אחר נקוי הגסתר. וכבר העיר שלמה על מי שיכון אל רחיצת הגוף וטהרת הבגדים והמעשים מלובלכים והמדות רעות, אמר שלמה דור טהור בעיניו ומצואתו לא רוחץ, דור מה רמו וגו', וכשתשתכל גם כן באלו הכונות אשר זכרנו בזה הפרק ^ב יתבאר לך סבות מצות רבות היו סבותיהם נסכלות קודם ידיעת אלו הכונות, כמו שאבאר אחר זה: **פרק לד מה שצריך שתדעו גם כן, שהתורה לא תביט לדבר הור, ולא תהיה התורה כפי הענין המועט, אבל כל מה שירצה ללמדו מדעת או מדה או מעשה מועיל, אסנה יכוון בו הענינים שהם על הרוב ולא יביט לענין הנמצא מעט ולא להקפיד שיבא לאחד מעני אדם מפני השעור** ההוא וההנהגה הריא התוריה, כי התורה היא ענין אלהי, ועליך לבחון הענינים הטבעיים אשר התועלות ההם הכוללות הנמצאות בהם (ה) יש בכללם, ויתחייב בהם נזקים פרימים כמו שהתבאר מדברינו ודברי וולטנו, ולפי זאת הבחינה גם כן אין לתמוה מהיות כונת התורה (ג) לא תשלם בכל איש ואיש, אבל יתחייב בהכרח מציאות אנשים לא תשלימם ההנהגה הריא התוריה, כי הנזרות הטבעיות המיוניות ^א לא יתנו כל מה שראוי בכל איש ואיש, ^ב כי הכל מאל אחד יתעלה ופעולה אחת וכולם

שם טוב

אפורי

פרק לג א שנגליהם מנוקים אבל לא מוסר. ר"ל שם האנשים היו מקום עלמם ברחיץ גופם המיוזי ונקייה נבדיהם אבל בחון יושם על שומלם נסתרה ומחויבים ונחשבים מחד אחרי החלום הנשמיים: כי יתאלו לך סבות מצוות רבות. ר"ל כאמור נדה ואמור עלה והרבה מהנאות שיבאל הכר בתנאים מצוה מהם:

פרק לד א לא יתנו כל מה שראוי בכל איש ואיש. ר"ל שצורות הטבעיות לא יתנו לפעמים הצורה הנלווהה הראויה, וסנה זה מסרון הכנת החמר, יתחייב שהצורות הטבעיות לא יישו שלמותן במקרה כי השלמות מוכן בעצם לכל מקבל שלמות, ככה יקרה בחומר כי יש אנשים לא ישלמו בתמינת החורה להם לגודל חסרונם עם היות שהחורה מלד עממה היא שלמה כאשר יעווין אל המקבל הראוי: ב כי הכל מאל אחד ופעולה אחת. ר"ל זה דמיון פעמיני מהצורות

ויבא זה להרוג איש צדיק תמים שנודע בשערים של עשה מה שהטירו עליו, והנה מניח לחשוב שהחורה אינה לא שלמות בחוף ולא שלמות כהפש, לסלק זה הספק העצום נא זו הפרק והוא פרק בתכלית העליו, והוא אמר מה שצריך שתדעו וכו' ולא תביט לענין הנמצא על המעט, והמשל בזה כי התועלת הכללית מנו שנינו מה שיעד בהעדר עיון יותר טוב מהרע המגיע ממנו, כי הרע המגיע ממנו הוא במקרה ועל המעט והטוב הוא בעצם ועל הכוב, הלא תראה כי החורה ענין אלהי ועליך לבחון הענינים הטבעיים הנחשים מאלם אשר התועלות בהם כוללות עכ"ל תחייב מהם נזקים פרימים, כמטר על פני ארץ להשקות את פני האדמה ויחיו בהם אנשים וכבר ימית איש חכם וצדיק בגשם שופף, והשמש אשר באור פניו חיים כבר יכר על ראש חכם על צדיק בהיותו חלוש הראש נדרך וימיתוהו. נשמתה חלבה לא תמנע הטוב הרב בעבור הרע המעט: ולפי זאת הבחינה אין לתמוה מהיות כונת התורה לא תשלם בכל איש, כי גם הצורות הטבעיות לא יתנו לפעמים הצורה הנלווהה הראויה, וסנה זה מסרון הכנת החמר, ככה יקרה בחורה עכל האנשים לא ישלמו בתמינת החורה להם לגודל חסרונם עם היות שהחורה מלד עממה היא שלמה כאשר יעווין אל המקבל הראוי, ולכן אין לתמוה אם התורה לא תשלם כל איש ואיש אבל יתחייב בהכרח בתמינת החורה לא תשלם התמיני: ואלו

החורה השלמה להשלים בחוף. כמו שהשלים הנפש בהרמקת ע"ו, בהרמיקו מהתאווה. וכשתשתכל ג"כ באלו הכונות יתבאר לך סבות רבות מן החורה כמו נדה ואיסור עריות, והנה הרב באלו השני פריקים נתן פנה לכל המצות אשר בלא בחורה או לרובם:

פרק לד מה שצריך שתדעו גם כן שהחורה לא תביט לדבר הור ולא תהיה החורה כפי הענין המעט וכו', למה שהחורה צדק לתקן בחוף והגשם וכבר יתאלם שלא יתקנס, כי למה שהחורה ידבר כפי לשון בני אדם יביא לאדם לחשוב שהחורה יעוק לשלמות האחרון כי רבים הם מגשמיים למה שיראו חכמי החורה מורים על ההגשמה יאמינו בזה כי רבים מחלוקי העיון יפגעו במה שהורגלו, וגם כן יביא היוק לאדם מפני עשות המצות התוריות, והרבה בזה כי יש ג' דברים טובים בלדקן וזהו אם לא יגיד ונשא עונו, וכבר יביא לאדם מזה נזקים גדולים, וגם כן צוה כי על פי עשים עדים יקום נדר להרוג ולהמית, וכבר מה שהטירו עליו, והנה מניח לחשוב שהחורה אינה לא שלמות בחוף ולא שלמות כהפש, לסלק זה הספק העצום נא זו הפרק והוא פרק בתכלית העליו, והוא אמר מה שצריך שתדעו וכו' ולא תביט לענין הנמצא על המעט, והמשל בזה כי התועלת הכללית מנו שנינו מה שיעד בהעדר עיון יותר טוב מהרע המגיע ממנו, כי הרע המגיע ממנו הוא במקרה ועל המעט והטוב הוא בעצם ועל הכוב, הלא תראה כי החורה ענין אלהי ועליך לבחון הענינים הטבעיים הנחשים מאלם אשר התועלות בהם כוללות עכ"ל תחייב מהם נזקים פרימים, כמטר על פני ארץ להשקות את פני האדמה ויחיו בהם אנשים וכבר ימית איש חכם וצדיק בגשם שופף, והשמש אשר באור פניו חיים כבר יכר על ראש חכם על צדיק בהיותו חלוש הראש נדרך וימיתוהו. נשמתה חלבה לא תמנע הטוב הרב בעבור הרע המעט: ולפי זאת הבחינה אין לתמוה מהיות כונת התורה לא תשלם בכל איש, כי גם הצורות הטבעיות לא יתנו לפעמים הצורה הנלווהה הראויה, וסנה זה מסרון הכנת החמר, ככה יקרה בחורה עכל האנשים לא ישלמו בתמינת החורה להם לגודל חסרונם עם היות שהחורה מלד עממה היא שלמה כאשר יעווין אל המקבל הראוי, ולכן אין לתמוה אם התורה לא תשלם כל איש ואיש אבל יתחייב בהכרח בתמינת החורה לא תשלם התמיני: ואלו

קרישקש

פרק לד (ה) יש בכללם, פירושו התועלות הנמצאות יש בכלל האנשים, כי רוב האנשים ישו בהתעלות הטבעיות ומהכרח החומר יגיעו לקצת אנשים רעות, כמו שגראה שילדו בעלי מומין או ישויה חסרין או אבר מהאברים או יתרים, וזהו אמרו ויתחייב מהם ענינים פרימים: (ג) לא תשלם בכל איש וכמו

ואיש, כאלו האמר שימצא איש שיחאות לאכול בשר בתלב או לאי זה מאכל מן המאכלים האסורים, ויגיע לו נזק בזה לחוק תאוה או לא יאכל ממנו, או איש שיחאות לעירוב מן העריות ולרוב תאוותו והשקין בה אשר שימות, אם כן שפירת החורה סבה ליה הנזק, ולזה אמר שהתורה לא תביט לר, וכמו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לד לח

וכולם נתנו מרועה אחד, ¹ (ג) וחלוף זה נמנע, וכבר בארנו (בפרק פ"ו מה שהלך) שלנמנע טבע קיים לא ישחיה לעולם, ולפי זאת הבחינה גם כן אי אפשר שיהיו התורות נתונות לפי עניני האנשים והומנים המתחלפים, כדמות הרפואה אשר רפואת כל איש מיוחדת לפי מוגו הנמצא בשעתו, אבל צריך שתהיה ההנהגה התוריה מוחלטת כוללת לכל, ואע"פ שהיא ראויה לקצת אנשים ולאחרים אינה ראויה, כי אלו היה לפי האנשים היה נופל ההפסד ככל ונתת דבריוך לשיעוים, ומפני זה אין ראוי שיקשרו הענינים המכוונים כונה ראשונה מן התורה לא בזמן ולא במקום, אבל יהיו החקים והמשפטים מוחלטים סתם וכוללים, כמו שאמר יתעלה הקהל חקה אחת לכם, ואמנם יכוון בהם התקנות הכוללות על הרוב כמו שבארנו, ואחר הקדמי אלו ההקדמות אתחיל לבאר מה שכונתי לבארו:

פרק לה ראיתי לחלק המצות כלם לפי זאת הכוונה אל י"ד כללים. הכלל הראשון כולל המצות אשר הם דעות שרשיות, והם אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה, ומן הכלל הזה עוד התשובה והתעניות כמו שאבאר, ולא יאמר בנתינת הדעות האמתיות והמועילות כאמנת התורה מה תועלתה כמו שביארנו. הכלל השני כולל המצות הנתלות באיסור ע"ז, והם אשר מנינו אותם בהלכות ע"ז, ודע שכלאי בנידים וערלה וכלאי הכרם הם ג"כ מזה הכלל כמו שיתבאר, וסבת זו כוללת ג"כ ידועה מפני שהיא לאמת הרעות האמתיות ולהשאירם לנצח בהמן. הכלל השלישי כולל המצות התלויות בתקון המדות, והם אשר ספרנום בהלכות דעות, וידוע שבטוב המדות תשלם חברת בני אדם וקבוציהם אשר הוא הכרחי לסדור בני אדם. הכלל הרביעי כולל המצות התלויות בצדקות ובהלוואות ובמתנות ומה שנמשך עמהם, כערכין וחרמין ודיני המלוה והעבדים וכל המצות אשר נמנו בספר זרעים מלבד הכלאים והערלה, וסבת אלו כולם מכוונת, כי תועלתם חוזרת על הכל הליהיה כי העשיר היום הוא או זרעו יהיה עני למחר והעני היום הוא או בנו יהיה עשיר למחר. הכלל החמישי כולל המצות התלויות במניעת העול וההסם, והם אשר כלל אותם ספרי גזקין מחבורנו, ותועלת זה הכלל כבוארת

שם טוב	אפדי
<p><u>כי בכל חלק אחד ופעולה אחת וכולם נתנו מרועה אחד וחלוף זה נמנע.</u> והרצון בו כי זה המיון שעשית מהצורות הטבעיות לתורתנו הקדושה הוא אחתי כי הכל נמשך ממנו ופעולה אחת להם <u>ובאו תקנת השלמות</u> וכלם נתנו מרועה אחד, וחלוף זה נמנע <u>ר"ל והוא שהצורות הטבעיות יתנו השלימות שזה בכל האנשים והחיות ומועילם סתם וכוללים כמו מבני אדם לא יפקד מהם איש זה נמנע ולנמנע טבע קיים:</u></p>	<p>הטבעיות לתורתנו הקדושה היא אחתית כי הכל נמשך ממנו יתעלה ופעולה אחת להם והיא נתינת השלמות: ג וחלוף זה נמנע. ר"ל חלוף זה והוא שהצורות הטבעיות יתנו שלמות כהוא בכל עם מבלי הכנת החמר זה נמנע, והחוכה ג"כ שחלטים כל מין מבני אדם ולא יפקד מהם איש זה נמנע ולנמנע טבע קיים:</p>

ולפי זאת הבחינה אי אפשר שיכיוו התורות נתונות לפי עניני האנשים והומנים המתחלפים, כי יבאו תורה מנות שאי אפשר שיכיוו שלמות בקצת הומנים ולא בקצת העתים, וגם כן לא תהיה ראוי לקצת האנשים, אבל צריך שתהיה כהנהגה תוריה מוחלטת כוללת לכל, ואף על פי שלא תהיה ראויה לקצת, כי אלו היה נמנע לרשעים ולא לצדיקי רשעים היה נופל ההפסד ככל ונתת דבריוך לשיעוים ויהיה הרע המנוע ממנו על הרוב, ולכן אין צריך שיקשרו הענינים המכוונים כונה ראשונה מן התורה לא בזמן ולא במקום אבל יהיו המשפטים והחקים מוחלטים סתם וכוללים כמו שאמר הקהל חקה אחת לכם, ואמנם יכוון בהם התקנות הכוללות על הרוב, ולתקן הרע בהם מהם נתן כה בהנהגה מהדברים לתקן כל מה שאפשר כמו שיבאר הרב, ואיך שיהיה בהשקנות הזמן והמקום והמסובבים מני שיהיה עזר וזכו מנגד, וכבר אמר הרב כי הדין שהרעות הנפלות דין בני אדם קצתם נפלו ממנו התורה והאמונה ומה שיהיה עזר שזיכרנו כמ"ש כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כאלו עבדתי, ועכ"ז כוננת התורה הוא החיים לא המות כי עץ חיים הוא למחויקים בה וכמו שאמר אלה המצות אשר יעשה אדם וחי בהם ולא שימות בהם, והוא נאמר בכל המצות מלבד ע"ז ושיכחת דמים וגלוי עריות כי עשות אותן הוא המות גדולה והמנעם מלעשותן ומקבלים ייסורים ומות הם הולכים אל האור גדול ולא מקום אשר עין לא ראתה והגוף נחלץ מהם, והבן זה הפרק כי הוא נפלא:

פרק לה לפי זאת הכוונה ראיתי לחלק המצות אל י"ד כללים כו', הרב בספרו משנה תורה חלק חלקיו אל י"ד ספרים הידועים ודרך כמותם חלוקה וזאת החלוקה אשר חלק בה, עם שהצד שהיה בהם שיהיה י"ד: כמו שביארנו, באמונות אשר קבל הרב באמונות הכרחיות כמו שנאמין שהשם יתיר אפי כמי שימרו וידועים לזה. הכלל השני כולל כל המצות התלויות באיסור ע"ז וכל ע"ש שאלו המצות צלו שני ספרים במדע בהלכות ע"ז ואיסור כלאים וערלה בספר זרעים, וסבת זה הכלל גם כן ידועה מפני שהוא לבריתק הדעות המזויפות ולחלק הדעות באמתותם ולהשאירם לנצח בהמתן, ואחר שאמר הרב שכלל הדעות האמתיות והכרחיות והרחקת הדעות המזויפות הם מצארי התועלת, אחר גם כן שכל הדברים התלוים במדות והרחקת הנזקים גם כן מצארי התועלת, והנה

פרק קרשקש

וכמו שבענינים המביאים הכונה בהם להגיע התועלות ואף שיגיע לקצת מה מהפסד החומר ואם הם טעם. מן התורה חביש לתועלת הכללי. ואם יגיע בקיומה נזק לאנשים טעם המספר:

(ג) וחלוף זה נמנע, הרצון בזה כמו שאמר אשר שלא ימצאו קצת אישים יגיע להם שלא תשליטם התורה:

זרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לה

מבוארת. הכלל השני כולל המצות התלויות בדיני ממונות כדון נגב וגולן ודין עדים וזממין ורוב מה שספרנו בספר שופטים ותועלת כל אלו מבוארת, שאם לא יעשה ההואם והחומם לא יסתלק נזק בשום פנים ולא יסתלק הושב הדרע, ולא כשמות החושבים שהנחת דיני התשלומין הוא תמלה על בני אדם, אבל הוא אמזיות נמורה והפסד סדר המדינה, אבל התמלה הוא מה שצוה בו השם ותעלה שופטים ושומרים תתן לך בכל שעריך. הכלל השביעי כולל דיני ממון התלויים בעסק בני אדם קצתם עם קצתם, כהלוואה והשכירות והפקדנות והמקח והממכר וכיוצא באלו, והידרשות מזה הכת, והם המצות אשר ספרנו בספר קנין ומשפטים, ותועלת זה הכלל מבוארת, כי זה השתתפות בממון הכרחי לבני אדם בכל מדינה, ואי אפשר בלא נתינת דרכי יושר באלו העסקים ולשערם שיעור מועיל. הכלל השמיני הוא כולל מצות הימים הידועים כלומר שבתות וימים טובים, והם אשר ספרנו בספר זמנים, והתורה בארה עלת כל יום מהם וזכרה סבתו ושהוא להגיע אל דעת אמתי או למנוחת נוף או לשניהם יחד כמו שאני עתיד לבאר. הכלל התשיעי כולל שאר העבודות הכוללות המעשיות כתפלה וק"ש ושאר מה שספרנו בספר אהבה המילה, ותועלת זה הכלל היא מבוארת שהוא כלו מעשים שבחוקות הדעות באבת השם ותעלה ומה שצריך שיאמן בו ושיוהם אלו. הכלל העשירי כולל המצות התלויות במקדש וכליו ומשרתיו, והם המצות אשר ספרנו בספר עבודה, וכבר קדם לנו זכרון תועלת זה הכלל. הכלל העשתי עשר כולל המצות התלויות בקרבנות, והוא רוב המצות אשר ספרנו בספר עבודה וספר קרבנות, וכבר קדם לנו זכרון תועלת המצוה בקרבנות בכלל ואיך היה הכרחי בזמן ההוא. הכלל השנים עשר כולל המצות התלויות במטבאות ובמזרחות, והכונה בכלם כולל להתרחק מהכנס למקדש כדי שיהיה לו בנפש גדולה ויהיו יראים ופחדים ממנו כמו שאני עתיד לבאר. הכלל השלשה עשר כולל המצות התלויות באסור מאכלים ומה שנתלה בהם, והם המצות אשר זכרנו בהלכות מאכלות אסורות, ונדרים וניזירות בזה הכלל, והכונה בכל זה לפסוק רוב התארה והשלוח בבקשת הערב ולשום תאות המאכל והשבת תכלית, כמו שבארנו בפתיחת אבות מפירוש המשנה. הכלל הארבע עשר כולל המצות הנגלות באסור קצת הביאות, והם אשר ספרנו בספר נשים ובהלכות איכורי ביאה, וכלאי בהמה מזה הכלל, והבונה באלו גם כן למעט המושגל ולמעט מותר תאות הביאה בכל אשר יוכל ולא יעשה תכלית כמעשה הסבלים, כמו שבארנו בפירוש מסכת אבות, והמילה גם כן בזה הכלל, וכבר נודע שהמצות כולם יחלקו לשני חלקים, מצות שבין אדם למקום, ומצות שבין אדם לחברו, ואשר בין אדם לחברו מאלו הכללים אשר חלקנו וספרנום. הם הכלל החמישי והששי והשביעי וקצת השלישי, ושאר הכללים הם בין אדם למקום, והוא שכל מצוה בין שתהיה עשה או לא תעשה ויהיה הבונה בה לאמד מדה טובה או רעה או תקון מעשים שהם מיוחדים לאדם עצמו ושליסוהו, הן יקראו אותם שבין אדם למקום, * ואף על פי שעל דרך האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו, אך אחר אמצעות דברים רבים ובכחיות כוללות (ה) ואינם באים לנזק אחרים מתהלה והבן זה, ואחר שהגדתי

מצות

שם טוב

אפודי

פרק לה א ואף על פי שעל דרך האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו, אך אחר אמצעות דברים רבים ובכחיות כוללות (ה) ואינם באים לנזק אחרים מתהלה והבן זה, ואחר שהגדתי

אמר ראשונה המצות התלויות בתקון המדון והוא הכלל השלישי. השלישי השביעי כולל כל דיני ממון בענין בני אדם קצתם עם קצתם וכו', והנה כל שנתה הרב ע"כ הוא הכרחי אשר אי אפשר בלתי והוא הדעות האמתיות והרחקת הדעות המזויזפות ולעשות המדות הטובות ולהרחיק המגנות ותינת דרכים כדי שתקוים במדינה, ואמנם מה שיצא אחר זה אינו כ"כ הכרחי וזאת מה שנתלה במאכלות אסורות וצביות האסורות, ואמנם סבת איחורם בעצב בי המשגל מהמאכל והמשגל הוא קדוש; וכבר קדם זכרון תועלת זה הכלל שהוא להרחיק מעו"כ כ"ש ועשו לי מקדש ולא לעז:

וכבר קדם זכרון תועלת המצות בקרבנות בכלל והוא להרחיק מעו"כ והוא הכרחי בזמן ההוא. ר"ל בזמן התורה כי לא היו מרוחקים ממנה אם לא צוה השם בקרבנות: ואע"פ שצ"ד האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו אך אחר אמצעות דברים רבים ובכחיות כוללות, המשגל בזה התורה צוה שנאמין שהשם יחר אפו והוא מצוה לדעות ויגיע מזה שלא יעשה אדם שום נזק לאומללים, וכן גם כן מטוב המדות הוא שלא יכעוס האדם וימאץ מזה שלא יכה את חברו וגם שלא יפסיד ממנו בעת טעמו, ומטוב המדות הוא שלא יהיה אדם בעל צדקה ולא אוכל וצדקה ככהה ואם יהיה האדם נמשך לאלו הפטולות המגנות ימאץ מזה שינאף את אשת רעהו ויגזול וימית אחרים בעבור תאוותו, כמו שאמרנו תורה ימות וכלי ואל ימות חיוב, וי"ש הרב וכן זה, כי רבים מהמצות עם שיראה שהם בין אדם למקום הם בין אדם למצבור ובעבור זה צוה בהם, ויקראו המצות המעשיות אשר תועלתן לאדם בעצמו, מצות בין אדם למקום, כי כפי שלמות האדם וידיעתו ומדרגתו נדעות

קרישקש

פרק לה (ה) ואינם באים לנזק אחרים מתהלה והבן זה, כלומר כי שנמשך לאלו מאכלים האסורים שהם עבירות שבין

היום

מורה נבוכים חלק שלישי פרק דה לו לו

מצות אלו הכללים, אשוב למצות כל כלל מהם מצוה מצוה ממה שיהשב שאין תועלת בה או שהיה דין שלא יושכל כלל, ואבאר עלתה ומקנס תועלתה, מלבד המעט אשר לא השתהי הכונה בהם עד היום:

פרק לו המצות אשר כלל אותם הכלל הראשון, והם הדעות אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה, סבת כלם מבוארת השתכל בהם אחת אחת תמצא אמתת הדעת ההוא (ב) שהיא ענין מופתי, וכן כל מה שבא מן הרוח והאזהרה ללמוד וללמד מבואר התועלת, כי אם לא תהיה שם חכמה לא יהיה שם מעשה טוב ולא דעת אמתית, וכבוד חכמי התורה גם כן מבואר התועלת שאם לא יהיו גדולים בעיני בני אדם ומכובדים לא ישמעו אל דבריהם כמה שיישרו אליו מן הדעות והמעשים, ובכלל זאת המצוה נ"ב להתנהג בכשת ובענות, ר"ל אמרו מפני שיבה תקום, ומה הכלל נ"ב המצות אשר צוונו להשבע בשמו והזהירו מהשבע לשקר או לשוא, כל זה מבואר העלה שזה כבוד השם, אלה הם מעשים מביאים להאמין גדולתו, וכן המצוה אשר צוונו לצעוק אליו בעת צרה ר"ל הרעותם בהצרות ונגי' היא מזה הכלל, מפני שהוא פעולה שיתחזק בה הדעת האמתית, והוא שהשם יתעלה משיג ענינינו ובידו לתקנם אם נעבדו ולהפסידם אם נמרתו, לא שנאמין שהוא מקרה ודבר שאירע, זהו ענין אמרו אם תלכו עמי קרי, ר"ל שאני כשאביא לכם אלו הצרות לענוש אתכם אם תחשבו בהם שהם מקרה, אוסיף לכם מן המקרה ההוא כפי מחשבתכם יותר חזק ויותר קשה, והוא ענין אמרו והלכתם עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם כחמת קרי, כי האמינם שהוא במקרה ממה שמדויב התמדתם על דעותם הרעות ועל מעשה העול ולא ישובו מהם, כמו שאמר הכית אותם ולא חלו, וכן צוונו להתפלל אליו ולהתחנן לו ולצעוק לפניו בעת צרה, ומבואר הוא שהתשובה נ"ב מזה הכלל, ר"ל מן הדעות אשר לא יסודר מציאות אנשי התורה אלא בהאמין אותם, שאי אפשר לשום אדם שלא יחמא וימשע, אם שחסל ברעת שיבחרו או מדה והיא בלתי נבחרת באמת או לתנברות תאוה או כעס, ולו יאמין האדם שלא יוכל לתקן זה המעות לעולם היה מתמיד על מעותו ואפשר שהיה מוסיף במרוי אחר שלא נשארה לו תחבולה, אך עם אמונת התשובה יתקן וישוב לטוב שבענינים יותר שלם ממה שהיה קודם שיחמא, ולזה רבו המעשים המסיימים זה הדעת האמתית המועיל מאד, ר"ל הודיים והקרבות על השגות וכן על קצת הודונות, והתעניות, והענין הכולל לתשובה מכל חטא למור מבטו, זאת היא תכלית זה הדעת, ואלו כולם תועלתם מבוארת:

פרק לו המצות אשר כלל אותם הכלל השני, הם המצות אשר ספרנום בהלכות ע"ז, ומבואר הוא שהם כלם להציל ממעות עבודה זרה ומדעות אחרות בלתי אמתיות התגלגלו עם עבודה זרה, כמעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר חבר, ושואל אוב חולתם מן הכת שלהם, וכשתקרא כל הספרים אשר זכרתי לך יתבאר לך שהכשוף אשר תשמע אותו הוא מפעולות שהיו עושים אותם, הצאב"ה, הכשדיים, והכלדיים, ויותר היה במצרים, ובכנעניים, היו מביאים לחשוב בהם או היו חושבים

פרק לו מה מלאך נזח הסרס מבואר בטמון, וטוח נזור כי מן הדעות הפכפכיות הוא שגלגלן שפטי' מביא קרע בעלם לרשעים לא מרד מקריים טענות בגלגל כלל תלל מרד רשעים, חזק אמרו אם תלכו עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם וכו', כי אם יאמינו עמי חזק טוס כהע נה לנס מרד מקריים לא יטונו מן הטול אשר כידויס כמו שאמר הכית חוסס ולא חלו:

פרק לו וצמדות ונדב בשם יתעלה, ולמחר שגידו הרכ סנות חלו הכללים שז לחת למצות טעם לכל פרט ופרט מהס מלכד המעט מהס אשר לא כשיג הרכ התועלת בהס: **פרק לו** המצות אשר כלל אותם ככלל הראשון וסס כדעות אשר ספרנו בהלכות יסודי התורה, כמו לירע שיש מצוי ראשון וסכוח חחד וסכוח חלנו בשם וכלתי משתכס, ולירע שפטי' מנכח לכני חדס, וטענותא משרעי' הוא למעלה מכל סנציוס, ולהאחז כנניא אשר הוא נכיא אחת, ושלא לנסות חטוי, חלו המצות כלם מכווארי התועלת למה טסס שלמות הפקס ולא יבקס לנס חדס סכח אחרת, וחזק חמון ללכוכ את שפי' ולירע חמון, וסכס הוא מכוואר התועלת מתעות יסודי התורה, וכן הוא מכוואר תועלת המצות אשר מנכ הרכ ככללות תלמוד תורה, וסס עני מצות לירע וללמד ולכבד הפתמים, וחלו סס מכווארי התועלת בג' חס לא סכוח למרד לא חתיו סס חתקת ולא יכיו סס חמסס טוב, כי גדולס תלמוד חמוני לירע חמסס, ולס ימלא דעת אחתי סכוח סלמות כחחרון חס לט חתיו סס חמסס:

פרק קקשקש
אדם למקום יצאם באים לגונ אמיתת סתמלת, אבל אחר המשקעות בהם דרוג חמוני לבקש המסתמח יציע בהם גנת יתארים, שכללא יבאנו לו הסותרות חים אשר שגזר והחוס יגנובו, וכן אם יבעול הששת הורה אשר היא מן העבירות אשר בין אדם למקום, מרד השקלעו באורות התאוה יציע כעבירות ויבא להתנדד עם אשת חברו, וכן בענין הסילח

אם לא יעשה אותה ונודד מתכליותיה כדי שלא ישתקע לתמות המשיג יגיע בתכלית לעבירות שבינו לחברו:
פרק לו (א) שתוא ענין מופתי, הרצון בו שצמצויות ואחרות ועצמות וקריטות וממנו בלתי נשם הכל התבאר במסות:
פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לו

חושבים שבהם יעשו מעשים נפלאים במציאות אם לאיש אחד או לאנשי מדינה, והמעשים ההם אשר יעשו אותם המכשפים אין ההקשר נותן אותם ולא ואמין השכל שהם יחייבו דבר כלל, כמו שיכוננו לקבץ צמח ירוע בעת ירוע, או ילקח מן הדבר הפלוני מספר הפלוני ומכך מספר כך, והוא שער גדול מאד ואני אכללהו לך בשלשה מינים, האחד מהן מה שנתלה בדבר מן הנמצאות, צמח או בעלי חיים או מטא, והשני מה שנתלה בהגבלת זמן שיעשו בו המעשים ההם, והשלישי פעולות אנושיות שיעשו, כרקוד, או טפח, או הצוזה, או השחוק, או שישכב על הארץ פרקדן, או לשרוף דבר, או לעשן בעשן ירוע, או דברים ידובר בהן מוכנים או בלתי מוכנים, אלו הם מיני מעשה הכשוף, ויש פעולות כשוף שלא ישלמו אלא ככל אלו הפעולות, באמדם ילקח כך וכך עלה מן הצמח הפלוני, ויקהו בהיות הירח כמעלה הפלונית, בעת שהוא ביתד מורה או וולתו מן היתדות, וילקח מן הבהמה הפלונית או מיערתה או מדרמה שיעור כך והשמש בחצי השמים דרך משל, או במקום מוגבל, וילקח מן המוצא הפלוני או ממוצאים רבים ויחך במולד כן והכוכבים על ערך כך, אחר כן תדבר ותאמר כך ואתה תעשן בעליון ההם וכיצא בהן לצורה ההיא המותכת, ויארע כך, ויש פעולות כשוף יחשבו חושבים שהם ישלמו באחד מן המינים ההם, ורוב מעשה הכשוף האלו יתנו בהן שיהיו העושות נשים על כל פנים, כמו שנמצא שזכרו בהוצאות המים, שעשרה נשים בתולות ילבשו חלי זוגיים אדומים ויקרו דחקות אחת חברתה הולכות לפנים ושבות לאחור וירמו לשמש והשלכת הפעל ההוא הארוך^א עד שיצאו המים לפי מחשבתם, וכן זוכרים שארבע נשים תשכבנה על נכח ותנבהנה רגליהן מסופקות ויאמרו כך ויעשו כך והם על זאת ההצעה המנונה, ויסור הברד היורד על המקום ההוא, הרבה מאלו הרבליים והשנעונות, ולא נמצאם כלל שיתנו כפעולתם אלא נשים, וא"א לפעולת הכשוף מבלתי הבטה בענייני הכוכבים, ר"ל שהם יחשבו שזה הצמח מהלק הכוכב הפלוני, וכן כל ב"ח וכן כל מוצא ייחודהו לכוכב, וכן יחשבו שהפעולות ההם אשר בעשותם אותם יעשה להם הכשוף, הם מיני עבודות לכוכב ההוא וירצוהו הפעל ההוא או המאמר ההוא או העשון ולה יעשה לנו מה שנרצה. ואחר זאת ההקדמה אשר התבאר לך מקריאת ספריהם הנמצאים עתה בדינו שכבר הודעתים לך, שמע דברי, אחרי שכונת התורה כולה וקטבה אשר עליו תסוב הוא הסרת ע"ז ומחות זכרה, ושלא יחשב בכוכב מן הכוכבים שהוא מזיק או מועיל בדבר מאלו העניינים הנמצאים לבני אדם, שזה הדעת הוא המביא לעבדם, לתחייב בהכרח שיהרג כל מכשף, כי כל מכשף הוא עובר ע"ז בלא ספק, אבל בדרכים מיוחדים וריים בלתי דרכי עבודת ההמון לאלהות ההם, ולהיות הפעולות ההם כלם אמנם התנה ברובם^ב שיעשו הנשים, אמר מכשפה לא תחיה, ועוד לחמלת בני אדם בטבע להרוג הנשים, ולזה בארה נ"כ בע"ז לבד, איש או אשה, וכפל ואמר את האיש או את האשה, מה שלא בא כמו זה לא בחלו שבת ולא בזולתו, וסבת זה רוב החמלה עליהם בטבע. וכאשר היו המכשפים חושבים בכשופיהם שהם עושים מעשה ושרם בפעולות ההם מנרישים החיות הרעות מן העיזות, כאריות והנחשים וכיוצא בהן, ויחשבו נ"כ שהם בכשופיהם ידחו מיני נוקים מצמח הארמה, כמו שנמצא להם פעולות שיהשכו שהם ימנעו דדת הברד, ופעולות יהרגו התולעת מן הכרמים עד שלא יפסידם, וכבר האריכו בהרנית תולעת הכרמים ר"ל הצאב"ה ודרכי האמרי ההם הנוכרים בספר עבודת הנבמי"ה, וכן יחשבו שיש להם פעולות ימנעו נפילת עלי האילן ונשירת הפרי, ומפני אלו העניינים המפורסמים אז, כלל בדברי הברית שבעבודת ע"ז ומעשה הכשוף ההם אשר תחשבו שירחיקו מכם אלו הנוקים, בהם יחולו הצרות ההם בכם, אמר והשלחתי בכם את חית השרה ונז', ואמר ושן בהמות אשלה בם עם חמת וחולי עפר, ואמר פרי אדמתך וכל יגיעך ונז', ואמר ויתען שכל מה שהתחכמו בו עובדי ע"ז לחוק עבודתם ולהעמידם לעד ולהביא בני אדם לחשוב שהם דחיים נוקים ידועים ומביאים תועלות מיוחדות, כלל בדברי הברית ואמר שבעבודתה ימנעו התועלות ההם ויחולו הצרות ההם. הנה התבאר לך אתה המעין למה כוננה התורה^ג לאותם פרטי הקללות והברכות הנכללות בדברי הברית וייהם מולתם,

הע

אפדי

שם טוב

פרק לו א מד שיצאו המים לפי מחשבתם. ר"ל זהו מלאכת המים שזכרנו בספר כ"ט מזה החלק; ב שיעשו המים, ר"ל שפעל מלאכת הסב"ה הסבה כדבר אלו המלאכות שיעשו המים דוקא; ג לאותם פרטי הברכות והקללות. ר"ל שסבת כל זה הוא להיותם נעשים ממעשם העבודה
הע

פרק לו האחד מה שנתלה בדבר מן הנמצאות, כמו שאם יקח קרן מכהמה פלונית או מועתה או משערה או מלתחה או מן תחנך: הנה הסתבאר לך אחת המשיין למה כוננה התורה לאותם ברכות וקללות הכלליות בדברי הגרית וייהם מולתם. למה עשה המים למקיימים הע"ז, ונ"כ

מורה גבוכים הלך שלישי פרק לו

דע שעור זאת התועלת הגדולה נ"כ, ולהרחיק מכל מעשה הכשוף הזהיר מעשות דבר מחקותיהם ואפי' במה שנתלה כמעשה העבודה וכיוצא בהן, ר"ל כל מה שיאמר שהוא בועל ממה שלא ינור אותו העין הטבעי אבל נוהג לפי דעתם, כמנהג הסגולות והכחות המיוחדות, והוא אמרו ובחקותיהם לא תלכו, ולא תלכו בחקות הגוים, והם אשר יקראום ו"ל דרכי האמורי, מפני שהם סעיפי מעשה המכשפים, שהם דברים לא ינורם היקש טבעי, אך הם מושכים למעשה הכשוף אשר הם נמכרים לעניני הכוכבים בהכרח, ויתגלגל הענין להגדיל הכוכבים ולעברם ולרומסם, ואמרו בפירוש כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, רוצים בזה שכל מה שינורהו העין הטבעי הוא מותר וזולתו אסור, וכן כאשר נאמר אילן שמשיר פירותיו מוענו באבנים או סוקרו בסקרא, הוקשה על זה המעשה בשלמא מוענו באבנים כי היכי דליכחש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי מעמא וכו', הנה התבאר שמקרה בסקרא וכל מה שדומה לזה ממה שלא ינורהו היקש הטבעי אסור לעשותו מזה דרכי האמורי, וכן אמרו בשליא של מוקרשין תקבר, אמרו אין תולין אותה בליין ואין קוצרין אותה בפרשת דרכים מפני דרכי האמורי, ואל יקשה עליך מה שדתינו מהם במספר הצלוב וכן השועל, כי הדברים ההם בזמן ההוא היו חושבים בהן שהוציא אותם הנסיון והיו משום רפואה, והולכין על דרך תלות העשב שקורין בערבי פאבינה¹ ובלע"ז פיאוניא"ה על הנכפה, ונתינת צואת הכלב למורסות הנרן, והעישון בחומץ ומרק* ש"פ למורסות המכות הקשות, כי כל מה שנתאמת נסיונו כאלו אע"פ שלא ינורהו היקש הוא מותר לעשותו, מפני שהוא רפואה ונוהג מנהג שלשול הסמין המשלשלים, והעלה בידך אלו הנפלאות ממאמרי זה אתה המעיין ושמרם כי ליות חן הם לראשך וגו'. והנה בארנו בחכורנו הגדול שהקפת פאת ראש ופאת זקן אסור מפני שהוא תקון כומרי עבודה זרה, והוא הסכה גם כן לאסור השעמנו, כי כן היה תקון הכומרים גם כן היו מקבצים² בין הצומח ובעלי חיים בלבוש אחד והיה חותם אחד מן המוצאים בידו, תמצא זה כתוב בספריהם, והוא הסכה גם כן באמרו לא יהיה כלי נבר על אשה וגו', תמצאוהו בספר טומטום ציזה שילבש האיש בנר אשה צבוע כשיעמד בכוכב נגה, ותלבש האשה השריון וכלי המלחמה בעמדה למאדים, ובו נ"כ אצלי סכה אחרת והוא שזה הפעל מעורר התאוה ומביא למיני זנות, ואמנם אסור ההנאה בעבודה זרה מכואר מאד, שפעמים יקחה לשבור אותה וישאירה ותהיה לו למוקש, אפילו אם שברה ויצקה או מכרה לעבדים נאסרה דמיה בהנאה, וסבתו כי הריבה פעמים יהשכו הרמין הענינים המקריים סכות עצמיות, כמו שנמצא רוב בני אדם אומרים שאחר ששכן פלוני בזה הבית או קנה זאת הבדמה או זה הכלי העשיר והוסף ממונו וכי היו מכורכים לו, וכן היה אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים הרם ויהשכרו לסכה, ושברכת דמי הצורה היא הנמכרת נרמה לו זה ואמין בה, מה שזכרנו התורה כולה הפך האמונה והישר כמו שהתבאר. מכל דברי התורה, לזאת היא הסכה בעצמה באסור הנאת צפוי ועבד ותקרובת עבודה זרה וכליה, מפני שנגצל מן המחשבה הזאת, כי היתה אמונתם בהם בזמנים ההם גדולה מאד עד שהיו חושבים שיחיו וימיתו ושכל טוב ורע מאתם רוצה לומר הכוכבים, ומפני זה עשתה התורה חזקים להסיר הרעת ההוא, בכרית, ועדים, ושבעות החבורות, ובאלות הנזכרות, והזהיר להשמר לקחת דבר ממנה ולהינות בה, והודיענו השם יתעלה שאם יתערב סמיה שום דבר עם ממון אדם, יאבד הדבר ההוא כל הממון ההוא ויכלהו, והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך וגו', כל שכן שאין להאמין שיש בה ברכה. וכשתעיין בכל המצות שבאו בעבודה זרה אחת אחת תמצא סבתם מכאורית, והוא להסיר הדעות הרעות ולהתרחק מהם עד הקצה האחרון, וממה שנתעורר עליו הוא שנוהגו הדעות השקריות שאין עקרן בזה ולא תועיל בהם, וערפנו ויעשו תחבולה לחזק אמונתם, באמרם לבני אדם שמי שלא יעשה הפעולה הזאת המחוקת לאמונה הזאת והמקיימת אותה לנצח תחול עליו הסכה הפלונית, ואפשר שתארע הסכה הזאת במקרה יום אחד לאדם אחד וכיון אל הפעולה הזאת וימשך אחר הדעת ההוא, וידוע מטבע בני האדם בכלל שרוב

פרדים

* ר"ל ומספיק

שם טוב

אפודי

הפס' ושלח יהיו טועים בע"ז: ד בין סגומה ובעלי חיים, ונ"כ יתנאר מזה לתה נתן אלו הסיפורים ולא זולתם שלח ר"ל סגומה היה עשן והעלי מים היה אמר, וזה אמרו יתשוב חושב שאין להם שום עשם אלא פרעון לזר או שהם דברים שאין להם שום עשם אחר: ויתגלגל הענין להגדיל הכוכבים ולעבדם, וזה אמרו לה תלכו בחקות הגוים ואמרו דרכי האמורי, ואמרו כפירות כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ר"ל רפואה היקשית או נסיונית, רק שנתאמת הנסיון כי זהו מהשפט הנסיונית: כי ליות חן הם לראשך, רמו ג"כ אל כל מה שנתאר בספר: ונתן הרב עטם אחר ללא יהיה כלי נבר, וכזה שזכר הפעל מעורר התאוה ומביא לזרזי וזאת למה שיתערב האשה עם האנשים והאנשים עם הנשים, ואמר זה נתן הרב עטם לאסור הנאה בע"ז למה שאמר פסילי

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לו

שחם ויראם היא סאיבת המסון והבנים, ולזה פרסמו עובדי האש בזמנים ההם שכל מי שלא יעביר בנו וכתו כאש ימותו בניו, ואין ספק שמפני זאת ההרחקה יסדר כל אחד לעשותו לרוב המלחו ופחדתו על הבן ולמעוט הפעולה וקלותה, שאין שם אלא להעבירו על האש, וכ"ש בהיות ענין הבנים הקטנים מסור לנשים וידוע מהירות האמין הנשים לכל דבר וחולשת שכלם בכלל, ומפני זה עמדה התורה כנגד זאת הפעלה מאד ועשתה בה מן החוקים מה שלא עשתה בשאר מיני ע"ז, למען מטא את מקדשי ולהלל את שם קדשי, ואחר כן הניד הנאמן מפי השם ואמר שזה הענין אשר יעשו להחיות הולד במעשה ההוא, יאבד השם עושהו ויכרית זרעו, אמר ונתתי את פני באיש ההוא וכמשפתחו, ודי שרושם הפעולה ההיא נשאר עד היום לפרסומו בעולם, הלא תראה המילדות יקחו הנערים הקטנים בחתול וישימו עשון בלתי טוב הריח על האש ויניעו הנער ההוא על העשון ההוא שעל האש, זה מין מן ההעברה כאש בלא ספק, אין מותר לעשותו, והסתכל רוע ערמת נתן זה הדעת איך השאירו וקיימו בזה הרמיון עד שעמדה כנגדו התורה אלפים מן השנים ולא נמדה וזכרו ועמד רשומו, וכן עשו עובדי ע"ז בעניני המסון ושמו לחק שיהיה אילן אחד נעבד והוא האשרה ילקח תבואתה ויקריבו קצתה ויאכלו שאריתה בבית ע"ז, כמו שכארו בדניי האשרה, וכן שמו לחוק שראשית פרי כל אילן שפריו נאכל יעשה בו כן, ר"ל שיקריבו קצתו ויאכלו קצתו בבית ע"ז, ופירסמו נ"כ שאי זה אילן שלא יעשה כן בראשית פרוי ייבש האילן ההוא וישל פרוי או תמעט תבואתו או תאדע לו סכה, כמו שפרסמו שכל ולד שלא יעבירו אותו באש ימות, ולפחד בני אדם על ממונם מהרר נ"כ לזה, ועמדה התורה כנגד זה הדעת ואמר יתעלה שברפת כל מה שיוציא האילן העושה פרי לשלש השנים, כי קצתם יתנו פרי אחר השנה, וקצתם יתנו תחלת תבואתם אחר שנתים, וקצתם אחר שלש, וזהו הרוכ למי שימע כדרך שכני אדם נומעין כאחד מן השלשה דרכים המפורסמים, והם נמייעה, והכרכה, והרכבה, וה"ל לא תביט למי שיודע נרעין או עצם, שהתורה לא תתלה החקים אלא בדברים שהם על הרוכ, ורוב מה שתאחר הנמייעה תחילת תבואתה כארץ ישראל הוא לשלש שנים, ויעד לנו יתעלה אשר באבוד זאת התבואה הראשונה והשתתתה תרבה תבואת האילן, אמר להוסיף לכם תבואתו, וצוה באכילת נמע רבעי לפני ה', תחת שהיו אוכלים ערלה בבית ע"ז כמו שבארנוהו. ומסמ שזכרוהו נ"כ ע"ז הקדמונים עבודת הנבטי"ה שהם היו מעפשים דברים שזכרום ויסמרו בהם כוא השמש כמעלה ידועה, ומעשה כשוף רבים, וחשכו שהדבר ההוא יהיה מוזמן ביד כל אחד, וכשיטע אדם אילן עושה פרי יירד סביבו או במקומו מן הדבר ההוא המעופש ויסמר להצמיח האילן ולתת פרוי מדרה יותר מן הנהג, וזכרו שזה ענין נפלא מאד ונוהג מנהג המלסמאות ושהוא ענין יותר נפלא מכל מיני הכשוף כלם במהר יציאת פרי כל עין עושה פרי, וכבר ביארתי לך והודעתך בריחת התורה ממעשה הכשוף כולם, ולזה אסרה התורה כל פרי שיתן האילן בג' שנים מיום נמיעתם ואין צריך א"כ למדר נתינת פריים לפי מה שהיו חושבים, ואחר ג' שנים יוציאו רוב האילנות הנותנים פרי פריים כארץ ישראל לפי מנהג מבעם, ולא נצמרך למעשה הכשוף ההוא המפורסם אצלם או, והבן אלו הנפלאות גם כן. ומן הדעות המפורסמות בזמנים ההם אשר השאירום הצאב"ה שהם אמרו בהרכבת האילן באילן אחר, כשיעשה המולד מן ויעושן בכך וכך ויאמר עליו כך וכך בעת ההרכבה, יבא מן המורכב ההוא דבר שחושבים עליו שהוא מועיל תועלות גדולות, המפורסם מכל מה שזכרוהו הוא מה שזכרו בתחלת ספר העבודה הנבטי"ה בהרכבת הית כאתרוג, והאמת אצלי שספר רפואות שנגנו חזקיה מיה הכת היה בלא ספק, וכן זכרו עוד שבעת הרכבת מין במין וולתו צריך שיהיה החומר אשר ירצה להרכיבו ביד נערה יפה ואיש ישלגנה משגל מנונה רוצה בו שלא כדרכה, ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנמע באילן, ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהגאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאמר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן באילן, בעבור

שם טוב

פסילי אלהים חסרין נאש ולא תביא תועבה אל ביתך, וסכתו כי הרבה פעמים וכו'. והבן אלו הנפלאות נ"כ ודע אולם איך העמיק כנגדם, וכללו לא נח החורה מלא לסתור תורסם, כי אהרסם היה המתחנן ונתת משך רציון הוא המלסלם: ייטה נתן הרב יעם להרכבת האילן ואמר שזכרו פ"ו היו חומרים שהרכבת אילן צלילן אחר שיהיה סהוא מועיל תועלת גדולה מפורסם מכל מה שזכרוהו, וכן זכרו עוד שבעת הרכבת מין במין וולתו צריך שיכיה החומר ביד נערה יפה ואיש ישלגנה במשגל מנונה ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנמע תפורסם ולא היה מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהגאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאמר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן באילן, בעבור

אפודי

אמר ופסחים יתדו: ה ואלה חקים למי שזרע נרעין. ר"ל שימטכט מעשות פרי יוצר מני' עים, ולפי זה הסמס מן המלזו היה לאוי שימטכט עד שיטעו פרי לפי שהתורס לא תמלה וכו':